

Vergaderjaar 2014–2015

32 043

Toekomst pensioenstelsel

Nr. 256

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 13 maart 2015

De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft op 28 januari 2015 overleg gevoerd met Staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over **Pensioenonderwerpen**.

(De volledige agenda is opgenomen aan het einde van het verslag.)

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Van der Burg

De griffier van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Peen

Voorzitter: Vermeij
Griffier: Klapwijk

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Krol, Lodders, Madlener, Ulenbelt, Vermeij, Van Weyenberg,

en Staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Aanvang: 10.02 uur.

De **voorzitter**: Hartelijk welkom! Dit algemeen overleg gaat over een hele lijst met agendapunten, waaraan gisteren nog enkele punten zijn toegevoegd. Ik heet de Staatssecretaris en haar medewerkers welkom, evenals de mensen die meekijken en meeluisteren. Ik denk dat wij geen afspraken hoeven te maken over het aantal interrupties; ik zal dat zelf in de gaten houden. Wij doen de interrupties in tweeën. Ik stel voor om elk lid zes minuten spreektijd in eerste termijn te geven.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Voorzitter. Gisteren konden wij lezen dat het merendeel van de werknemers gelukkig bij een lagere pensioenopbouw ook een lagere pensioenpremie hoeft te betalen, maar dat de premies bij heel veel fondsen toch niet zijn verlaagd. Dat roept bij mijn fractie heel vragen op. Ik hoop dat de Staatssecretaris licht in de duisternis kan scheppen. Hoe kan het dat de premie niet omlaag gaat bij zo veel fondsen? Komt dat door de rente, die de daling deels ongedaan maakt? Hoe zit dat precies? Ik heb ook een aantal heel specifieke vragen. Wat is de stand van het toezicht door de Nederlandsche Bank op het evenwicht tussen generaties? Wij hebben een aantal waarborgen afgesproken, ook in de Kamer. Hoe staat het met dat onderzoek? Is het beeld van de Staatssecretaris dat de werkgevers en de vakbonden in de onderhandelingen over de pensioenregelingen op dit moment inzetten op premieverlaging? Of heeft zij indicaties dat in veel cao's wordt gekozen voor allerlei aanvullingen in plaats van premieverlagingen in de pensioenregelingen? Dat laatste zou mijn fractie ongelukkig vinden. Kan de Staatssecretaris ook preciezer aangeven hoeveel werknemers een lagere pensioenpremie hebben gekregen en hoeveel niet? Voor mijn fractie staat buiten kijf dat het van belang is dat de premies dalen. Dat is rechtvaardig, leidt tot een eerlijke uitkomst tussen verschillende generaties en is hoognodig voor de koopkracht en voor ondersteuning van het prille economische herstel. Graag krijg ik hierover veel meer informatie van de Staatssecretaris. Ik wil ook weten wat zij gaat doen. Gaat zij bijvoorbeeld in gesprek met sociale partners?

De Staatssecretaris moet in ieder geval in gesprek gaan met Minister Blok. Ik vind het onbegrijpelijk dat zij het heeft laten gebeuren dat bij het ABP (Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds) de pensioenpremies omlaag gaan, maar dat mensen die bij het Rijk werken, zoals gevangenisbewaarders, medewerkers van Rijkswaterstaat en medewerkers op ministeries, nu moeten wachten op hun premiedaling. De Staatssecretaris heeft steeds gezegd dat de overheid het goede voorbeeld moet geven. Dat is bij het ABP ook gebeurd: de premies gaan omlaag. Maar wat schetst mijn verbazing? Minister Blok houdt die premies in de binnenzak! Dat is een oneigenlijke vermenging met de cao-onderhandeling. Het is alsof Minister Blok een huisbaas is die tegen zijn huurder zegt: ik ben met u nog in gesprek over de huurverhoging, want daarover zijn wij het niet met elkaar eens, maar ik heb ervoor gekozen om uw kapotte verwarming maar niet te repareren zolang wij nog praten over die huren. Ik vind dat echt onwenselijk. Ik vind het ook oneerlijk en onverstandig. Juist nu de economie langzaam herstelt, is die koopkracht van belang. Waarom heeft het kabinet dit laten gebeuren? Wil de Staatssecretaris met Minister Blok in gesprek gaan om ervoor te zorgen dat de lagere premie ook echt tot hogere

brutolonen leidt voor medewerkers bij het Rijk? Bij de waterschappen is dit gewoon geregeld, dus het kan wel.

De heer **Madlener** (PVV): De vraag die bij mij gelijk opborrelt, is of de heer Van Weyenberg nu echt verbaasd is. Wij zijn meerdere malen gewaarschuwd dat die premie niet of niet voldoende zal gaan dalen. Wij hebben hoorzittingen gehouden en daarin is ook gezegd: de premies gaan niet dalen, want de pensioenfondsen hebben geen ruimte om de premies te verlagen, omdat ze vaak te maken hebben met een onderdekking en omdat de economische omstandigheden niet beter worden. Desalniettemin heeft de heer Van Weyenberg steun aan dit voorstel verleend. Ik heb gisteren nog filmpjes zitten kijken. De heer Van Weyenberg was constant op tv te zien. Hij zei dat het zo goed was voor de koopkracht dat de premies gingen dalen. Mensen zouden met die premiedalingen hun hypotheek eerder kunnen aflossen. Hij vond het allemaal geweldig nieuws, en daarom heeft D66 dit kabinet gesteund! Nu zitten wij met de gebakken peren. De heer Van Weyenberg huilt nu met de wolven en zit zielig te doen, maar u wist het, mijnheer Van Weyenberg! U wist het donders goed. Wij zijn gewaarschuwd. Wat gaat u eraan doen? Gaat u excuses aanbieden aan de Nederlandse pensioenpremiebetaler? Komt u terug op uw steun aan het kabinet? Ik verwacht nu echt een goed verhaal van u, want al die praatjes van vorig jaar staan bij mij nog vers in het geheugen. Ik hoop dat iedereen de moeite neemt om even terug te kijken wat u hierover vorig jaar allemaal beloofd hebt.

De **voorzitter**: Ik verzoek de leden om korte vragen te stellen en kort te antwoorden. Alleen dan kunnen wij dit debat op een goede manier voeren.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Wij hebben allemaal waarborgen afgesproken om ervoor te zorgen dat het evenwichtig uitvalt. Ik constateer dat de premies bij miljoenen werknemers omlaag gaan. Het kan dus wel. Bovendien stel ik al mijn vragen niet voor niets, zeg ik tegen de heer Madlener. Een van mijn vragen is wat er aan de hand is bij die fondsen waar de premies niet omlaag gaan. Wordt daar wel genoeg op ingezet? Ik heb steeds gezegd dat dat heel belangrijk is en ik heb de Staatssecretaris opgeroepen om het gesprek hierover aan te gaan met sociale partners. Waar ligt het aan?

Bij de overheid is iets heel bijzonders aan de hand, want daar is een premiedaling afgesproken. Daar ben ik blij mee en volgens mij is de heer Madlener er ook blij mee, maar Minister Blok houdt die premie gewoon in zijn binnenzak. Dat is natuurlijk helemaal onverstandig.

De heer **Madlener** (PVV): Dat is toch geen antwoord op mijn vraag. Ik heb gerefereerd aan alle grote woorden die de heer Van Weyenberg vorig jaar heeft uitgesproken, toen D66 steun verleende aan deze gigantische bezuinigingsoperatie op pensioenen. De premiedalingen waren toen voor D66 een reden om dit te doen, want het zou goed voor de koopkracht zijn. Er zijn waarborgen afgesproken, maar die werken dus niet! Ik verwacht van de heer Van Weyenberg dus toch een ander verhaal. Ik wil eerst van hem horen dat hij inderdaad gewaarschuwd was en dat hij zich bewust was van de risico's. Ik vind het te makkelijk om nu te vragen hoe dit mogelijk is, want hij was er zelf bij en heeft het gesteund.

De heer **Van Weyenberg** (D66): De vraag is wat er zonder die maatregel gebeurd zou zijn. De rente is gedaald; dat is een feit. Dat leidt tot een opwaarts effect. De vraag is onder meer of de premies in een ander geval gestegen zou zijn. Ik constateer dat bij een aantal grote fondsen gewoon is ingezet op premiedaling en dat dit ook kan. Bij een aantal fondsen lopen er blijkbaar nog gesprekken. Ik wil van de Staatssecretaris weten hoe die

verlopen en of daaruit premiedaling gaat voortkomen. Ik heb ook gevraagd wat er gebeurt in fondsen waar de premies niet naar beneden gaan. Worden daar alle regelingen uitgebreid in plaats van dat mensen koopkracht krijgen? Dat zou ik ongelukkig vinden. Wij hadden ook niet voor niets die waarborgen, dus ik ben heel benieuwd hoe het met de handhaving en het toezicht door de Nederlandsche Bank staat. Wij hebben die waarborgen niet voor niets afgesproken. Ik herhaal dat dit heel gek is. Het kabinet heeft gezegd het goede voorbeeld te willen geven. De Staatssecretaris heeft dat overal uitgestraald. De pensioenpremies bij het ABP zijn vervolgens omlaag gegaan en de medewerkers van de waterschappen hebben dat geld meteen uitgekeerd gekregen in een hoger loon, terwijl het goede voorbeeld voor de rijksoverheid blijkbaar betekent dat je het geld in de binnenzak houdt. Dat is allereerst niet eerlijk, maar daarnaast ook buitengewoon onverstandig, want daarmee blijft de koopkrachtstijging uit. Wij kunnen maanden of misschien nog langer op zo'n cao wachten. Daarom vraag ik de Staatssecretaris vandaag of het kabinet die premiedaling per direct gaat teruggeven.

De heer **Ulenbelt** (SP): Wat verbazingwekkend is, is dat de heer Van Weyenberg verbaasd is. Wij waren gewaarschuwd. De heer Van Weyenberg weet ook dat de politiek niet over de pensioenpremies gaat, omdat die afspraken dáár worden gemaakt. Hij heeft de mensen voorgehouden dat ze 10% tot 12% extra loon zouden krijgen. U wist dat het niet waar was, mijnheer Van Weyenberg, maar nu het gebeurt bent u boos. Gaat u deze Staatssecretaris nu opdragen om in te grijpen in de pensioenpremies? Of respecteert u gewoon de onderhandelingsvrijheid van werkgevers en werknemers op dit gebied? Ik verwacht dat u zegt dat de Staatssecretaris moet ingrijpen, want dat is uw politieke lijn. Als u dat niet doet, loopt u voor de zoveelste keer de kluit te belazeren, op z'n Hollands gezegd.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Dat is echt flauwekul van de heer Ulenbelt. De kern is dat de premies in dit land gelukkig niet worden vastgesteld door de overheid, zoals ik ook steeds heb gezegd. Bij het ABP, waarbij de overheid als werkgever onderhandelt, doet zich echter een bijzondere situatie voor. De Staatssecretaris heeft nota bene na het akkoord bij het ABP gezegd: «Wat een goed nieuws! De premiedaling is nog meer dan het percentage waar wij mee hadden gerekend!» Zou zij dat vandaag nog een keer hardop willen herhalen? Dan blijf ik bij mijn vraag waarom de afgesproken premiedaling – ik ben daar blij mee en ik hoop dat de heer Ulenbelt er ook blij mee is – zich niet vertaalt in een hoger brutosalaris, zoals dat bij de waterschappen wel is gebeurd. Bovendien hadden wij premiewaarborgen afgesproken om een evenwicht tussen generaties te waarborgen, iets wat de heer Ulenbelt misschien minder belangrijk vindt dan ik. Ik wil weten hoe het staat met dat toezicht door de Nederlandsche Bank.

De heer **Ulenbelt** (SP): De vraag is natuurlijk of D66 de vrijheid van werkgevers en werknemers om over de pensioenpremies te onderhandelen respecteert. Of is zijn boodschap aan de Staatssecretaris dat zij moet ingrijpen?

De heer **Van Weyenberg** (D66): Ik vind dit een beetje een opmerkelijke interruptie van de heer Ulenbelt. Om te beginnen hebben wij die premiewaarborgen in het toezicht afgesproken. Over het toezicht gaan wij wel. Ik heb nooit bepleit dat wij de premies voor pensioenfondsen zouden gaan vaststellen, want dat lijkt mij buitengewoon onverstandig. Er is één fonds waarin de overheid een grote rol speelt, namelijk het ABP. Daar is een premiedaling afgesproken en op dat geld blijft het kabinet zitten. Ik had eigenlijk verwacht dat de heer Ulenbelt zich bij mijn oproep zou

aansluiten en zou zeggen dat dit geld gewoon teruggegeven moet worden. De vakbeweging vraagt daarom, wat mij betreft zeer terecht. Vindt de heer Ulenbelt dat dan ook onverstandig?

De heer **Ulenbelt** (SP): Een belangrijk deel van de ruimte voor de premieverlaging is in een verbetering van het pensioen van ambtenaren gaan zitten. Een deel heeft Blok in zijn zak gestoken. Ik zal de Staatssecretaris ook vragen om ervoor te zorgen dat dit geld ofwel in hun pensioen, ofwel in hun loon terecht komt. Op dat punt ben ik het met u eens, maar op dat punt hebt u uzelf ook in de luren laten leggen door het kabinet. Het is jammer, maar ja.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Het kost de heer Ulenbelt moeite, maar uiteindelijk kan hij ook zeggen waar hij het wel mee eens is. Dat is altijd winst.

Dat brengt mij bij de toekomst van de pensioenen. Er ligt nu een conceptadvies van de Sociaal-Economische Raad (SER). Ik heb dat met veel belangstelling, plezier en bewondering gelezen. Natuurlijk is er nog heel veel uitzoekwerk te doen, maar uiteindelijk kiest de SER voor twee principiële stappen: persoonlijke pensioenpotjes en afschaffing van de doorsneepremie, die toenemend knelt in een arbeidsmarkt waarin mensen vaker van baan verwisselen en zzp'er worden, en die in die veranderende arbeidsmarkt ook leidt tot oneerlijke uitkomsten tussen generaties. Ik dacht dat de Staatssecretaris nu zou laten zien dat regeren een werkwoord is. Ik dacht dat zij zou zeggen: «Wat mooi! Ik vind dit een ontzettend goede richting. Wij moeten nog heel veel huiswerk doen en er is nog veel uit te zoeken, maar dit is de weg voorwaarts!» Maar nee, wat zegt de Staatssecretaris op zondagochtend? «We zijn nog niet zo lang aan het praten!» Dat was niet helemaal mijn beeld. Mijn beeld is dat wij al heel lang praten en dat er nu momentum is om door te pakken. Waarom heeft de Staatssecretaris deze richting niet ruimhartig omarmd? Weg met de doorsneepremie, keuze voor persoonlijke pensioenpotjes! Natuurlijk is er nog heel veel uit te werken en zijn er nog allemaal keuzes te maken, maar de richting kunnen wij vastleggen. Dan brengen wij dit debat, na jaren praten, eindelijk verder. Graag krijg ik een reactie van de Staatssecretaris. Kan zij mij ook garanderen dat zij in het voorjaar echt met voorstellen komt hoe zij verder wil met de pensioenen en dat dit niet uitgesteld wordt?

Wij hebben ook een brief gekregen over het verbeteren van de beschikbaarpremiereregeling. Ik vind de verkenning van groot belang, want als je verbeteringen aanbrengt in het wettelijk kader voor de beschikbaarpremiereregelingen, bijvoorbeeld door doorbeleggen toe te staan, is dat een heel mooi lootje waaruit dat nieuwe pensioensysteem kan groeien. De Staatssecretaris zegt dat zij op 1 juli met een wetsvoorstel komt. Kan zij garanderen dat het er dan ligt? Kan zij ook aangeven hoe zij de komende maand verder werkt aan de uitwerking? Volgens mij is er namelijk nog een boel uit te werken. Ik denk bijvoorbeeld aan de vraag hoe wij omgaan met de premie-inleg. Nu neemt de premie vaak toe naarmate je ouder wordt. Het concept van een degressieve opbouw, waarbij een jongere voor dezelfde premie meer pensioenrendement krijgt omdat het geld langer kan renderen, past volgens mij heel goed in de nieuwe beschikbaarpremiereregeling. Gaat de Staatssecretaris dat element hieraan toevoegen, zodat het nieuwe wettelijk kader, dat er snel moet komen, een vertrekpunt kan zijn van waaruit de pensioenregelingen kunnen worden aangepast op weg naar een beter pensioen en veel beter werkende beschikbaarpremiereregelingen?

Tot slot, met het oog op de tijd, ga ik in op het PGB, het Pensioenfonds voor de Grafische Bedrijven. Dat heeft nu een dusdanig aansluitingsbeleid dat 65% van de premie die in het pensioenfonds wordt ingelegd, wordt opgebracht door werkgevers en werknemers die helemaal niets met de

grafische sector te maken hebben, van baggeraars tot glasfabrieken en de Jaarbeurs. De Staatssecretaris gaat via het Wetsvoorstel algemeen pensioenfonds regels aan stellen. Er is ook met het pensioenfonds gesproken. Als ik de media-uitingen van het pensioenfonds lees, begrijp ik dat het pensioenfonds eigenlijk tegen de Staatssecretaris gezegd heeft dat zij op het dak kan gaan zitten. Het pensioenfonds heeft geen enkele behoefte om het aansluitingsbeleid te veranderen. Wat gaat de Staatssecretaris doen? Heeft zij nog vervolgoeverleg? Ik vond die reactie namelijk heel opmerkelijk.

Mij moet nog één ding van het hart over het algemeen pensioenfonds. Het streven was dat dit pensioenfonds op 1 januari 2015 in werking zou treden. Uit mijn hoofd gezegd hebben wij het wetsvoorstel op 16 december ontvangen. Dan gaat het dus niet meer lukken. Ik word door sommige ingewijden gebeld met de melding dat zij, op de vraag wanneer het dan wel in werking treedt, van het ministerie horen dat vooral de Tweede Kamer nu snel haar werk moet doen. Dat vind ik wel een buitengewoon bijzondere reactie, als wij eerst tot 16 december op het wetsvoorstel hebben moeten wachten.

De heer **Madlener** (PVV): Ik wil nog even terugkomen op de uitblijvende premiedaling, die vooral door D66 wel beloofd is. Ik wil daarbij inzoomen op de jongeren. D66 roept altijd dat het eerlijker moet voor jongeren, maar dankzij dit beleid, dat door D66 gesteund wordt, bouwen juist de jongeren een slechter pensioen op, terwijl zij nog steeds dezelfde premie betalen. Wat is de boodschap van de heer Van Weyenberg aan de jongeren die hij heeft opgezadeld met een aanmerkelijk slechter pensioen tegen een veel te hoge premie?

De heer **Van Weyenberg** (D66): Dat is een neutrale vraag zoals we die kennen van de heer Madlener. De kern is dat er een lagere premie bij hoort als je minder opbouwt. Dat vind ik overigens echt verantwoord, want mensen gaan langer werken en de AOW-leeftijd is gestegen. Die lagere premie komt er bij miljoenen werknemers wel, maar bij een aantal inderdaad nog niet. Ik deel de insteek. Daarom heb ik zojuist al mijn vragen gesteld; ik zal niet in herhaling vallen. De vraag is ook wat er uit al die toetsen van de Nederlandsche Bank komt. Die heeft namelijk de opdracht gekregen om te toetsen op een evenwichtige behandeling van generaties, precies om te voorkomen waar de heer Madlener bang voor is en wat ik ook onwenselijk vind, namelijk dat jongere werknemers worden benadeeld ten opzichte van anderen.

De heer **Madlener** (PVV): Voorzitter. Dat was een mooie inleiding voor mijn eigen verhaal. Ik ben natuurlijk erg geschrokken van alle berichtgeving over de pensioenpremies, want wij hebben vorig jaar al die garanties en waarborgen van het kabinet mogen aanhoren. Daarom was het goed dat de pensioenopbouw zou verslechteren. De PVV heeft daar – samen met andere coalitiepartijen, die hier naast mij zitten en die ik wel moet noemen – nooit in geloofd. We zijn hier meerdere malen voor gewaarschuwd. We hebben hoorzittingen gehouden waarin gezegd is: de premies zullen niet of onvoldoende dalen. De bezuiniging voor het kabinet komt er, maar de mensen zullen uiteindelijk opgezadeld worden met een slechter pensioen en de premie zal niet of nauwelijks dalen. Precies dat is gebeurd. Daarom vind ik het absurd dat al die partijen nu gaan zitten klagen over de pensioenpremies. Ze zouden toch in de spiegel moeten kijken. We zijn allemaal gewaarschuwd. Daarom heeft de PVV die plannen niet gesteund, nogmaals, samen met een aantal andere partijen die ook diezelfde waarschuwingen hebben gehoord. In die situatie zitten we nu. Ook de verhoogde eisen aan het ftk (financieel toetsingskader) hebben ervoor gezorgd dat er geen of onvoldoende premiedaling zou komen.

Het gaat niet om miljoenen mensen wel en een paar niet, maar om miljoenen mensen wel en miljoenen mensen niet of onvoldoende. Daarom vraag ik de Staatssecretaris om alle helderheid. Ik zou weleens een lijstje willen zien waarop staat wie onvoldoende of geen premiedaling hebben gehad. Ik zou willen dat de Staatssecretaris dat in kaart bracht. Dat lijkt mij ook op zijn plaats. Mensen moeten weten waar zij recht op hebben, want heel veel mensen beseffen niet eens hoeveel premie zij terug zouden moeten krijgen. Een deel gaat naar de werkgever, ongeveer twee derde, en een deel gaat naar de werknemer. Mensen zien het niet. Ik zou daarom alle openheid willen. We hebben transparantie nodig, zodat mensen weten waar ze eigenlijk recht op hebben. Ze bouwen minder pensioen op. Daar moet een lagere premie tegenover staan. Is de Staatssecretaris bereid om dat voor alle pensioenfondsen in kaart te brengen? Dan kunnen we gelijk zien in hoeverre de premies inderdaad onvoldoende of niet gedaald zijn. De gedaalde rente mag geen argument zijn om je achter te verschuilen, want de rente was al laag en er werd absoluut niet verwacht dat die zou gaan stijgen; eerder het tegenovergestelde. Dat is precies wat gebeurd is. Er zijn dus helemaal geen nieuwe omstandigheden te noemen. Het kabinet is er inderdaad in geslaagd om de lasten te verzwaren ...

Mevrouw **Lodders** (VVD): De heer Madlener doet een heel opmerkelijke uitspraak: er werd absoluut niet verwacht dat de rente zou gaan stijgen. Als ik mij alle debatten die wij gevoerd hebben goed herinner, was het de partij van de heer Madlener die ervoor pleitte om een hoger rentepercentage te gaan hanteren. Kan de heer Madlener mij voorrekenen en toelichten hoe hij die onevenwichtigheid nu gebruikt als argument?

De heer **Madlener** (PVV): De rekenrente is een hulpmiddel om de dekkingsgraad te berekenen. De rekenrente is inderdaad erg laag en kijkt ook 40, 50 jaar vooruit. Ik vind het onverstandig om je zo arm te rekenen. Daarmee zijn anderen het inmiddels ook eens. Wij hebben het hier over een kortere termijn. Vorig jaar hebben wij debatten gevoerd en daarin heeft de VVD diezelfde beloftes aan mensen gedaan: ja, de premie gaat dalen en dat is goed voor de koopkracht! Ik raad u aan om uw spreekteksten nog eens terug te lezen, mevrouw Lodders, en eens te luisteren naar alle beloftes die ook uw partij op dit punt gedaan heeft. Wij zien dat de uitkomst bitter, bitter slecht is. Ik vind dat u daarvoor excuses moet aanbieden aan de Nederlanders, omdat u de mensen eigenlijk hebt zitten belazeren. Hoe de rekenrente technisch in elkaar zit is een veel ingewikkelder verhaal, maar dat heeft hier niets mee te maken.

Mevrouw **Lodders** (VVD): De heer Madlener is er een ster in om allerlei zaken met elkaar in verband te brengen waar geen verband tussen zit. Ik hoor hem nu praten over een lage rekenrente, wat iets anders zou zijn dan de rente die op dit moment geldig is. Ik constateer – dat is geen vraag, want anders krijg ik weer een aantal andere verwijten – dat de heer Madlener hier mensen naar de mond praat met drie, vier verschillende rekenmethodes, zonder daadwerkelijk te kijken wat er in de rekensommetjes gebeurt.

De **voorzitter**: De heer Madlener vervolgt zijn betoog.

De heer **Madlener** (PVV): Ik wil nog even terugkomen op die laatste opmerking. Ik vind het zeer ongepast om de beloftes die u gebroken hebt, die niet zijn uitgekomen, waarvan u wist dat ze niet waargemaakt konden worden en waarvoor wij gewaarschuwd zijn, te vertalen in een interruptie op mij over de rekenrente. Ik heb gisteren alle spreekteksten nog doorgelezen en ik heb alle tv-optredens van het kabinet en van uw partij gezien. Van al die beloftes is niets waar gebleken. Ik vraag u daarom niet

om mij te interrumperen over de techniek van rekenrente, want u weet ook wel dat dat een puur fictief verhaal is. Ik vraag u om eens duidelijk te maken waarom u de Nederlander zo voor de gek hebt gehouden en wat u eraan gaat doen om dat te herstellen. Dat lijkt mij veel meer op zijn plaats dan zo'n stomme interruptie over een technisch verhaal als rekenrente, terwijl de pensioenfondsen met nog veel andere zaken te hebben, onder andere met aandelen. Die staan er gelukkig goed voor.

De **voorzitter**: Mijnheer Madlener, leden gaan zelf over hun interrupties. Kwalificaties daarover zou ik dus achterwege willen laten. Bovendien is een interruptie bedoeld om een vraag te stellen en een antwoord te geven. U hebt nu al twee keer een antwoord gegeven door opnieuw een vraag te stellen. Ik verzoek u om u daaraan te houden. Ik geef kort het woord aan mevrouw Lodders en daarna vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Ik neem afstand van de bewoordingen die de heer Madlener gebruikte, voorzitter. Dank ook voor uw steun daarin. Ik constateer nogmaals dat ik geen antwoord krijg op mijn vraag en dat de heer Madlener een potje maakt van de rekensommetjes. Hij gebruikt argumenten die hij niet kan staven.

De **voorzitter**: Mijnheer Madlener, u vervolgt uw betoog.

De heer **Madlener** (PVV): Nogmaals, ik heb gezegd dat de methodiek van dekkingsgraden en rekenrente zeer ingewikkeld is. Pensioenfondsen hebben niet alleen te maken met rente, maar ook met aandelen. Ze hebben gelukkig ook andere beleggingen. Die staan er een stuk beter voor. Ik vind dat de VVD zich hier verschuilt achter de techniek van de dekkingsgraden. Daarmee gaat de VVD voorbij aan het echte probleem, namelijk dat alle beloftes die zij heeft gedaan, niet worden waargemaakt. Ik vraag daarover nogmaals opheldering, aan de VVD, maar ook aan de Staatssecretaris. Ik hoop op een heel sterk antwoord. Misschien moet er nog van alles gebeuren en komt het allemaal goed, maar ik heb grote zorgen, zeker na de waarschuwingen die wij vorig jaar al hebben gehoord. Wij wisten waar wij op afstevenden. Al die koopkrachtverbeteringen blijken helemaal niet waar te zijn. Ik wil het hierbij laten. Wij hebben nog meer op de agenda staan, brieven over dit en dat, en er komt nog een heel debat over dat nieuwe pensioenstelsel. Dat zal nog wel een jaar duren. Natuurlijk gaan wij daar ook aan meedoen, maar ik vind dat wij vandaag eens moeten terugblikken op alle maatregelen van vorig jaar en alle gebroken beloftes. Ik vind dat zeer ernstig. De Nederlandse economie verkeert dankzij het kabinetsbeleid en de slechte koopkracht in zwaar weer. Dat is wat Nederland nu nekt. De beloftes blijken niet waar. Ik vind dat zeer ernstig en ik vraag de Staatssecretaris nogmaals om alle openheid en transparantie te geven over waar de Nederlanders nu voor staan en hoe wij dat kunnen oplossen.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Ik heb een vraag over de premieovereenkomsten. Natuurlijk heb ik er respect voor als de heer Madlener niet ingaat op verschillende brieven, maar ik ben wel heel nieuwsgierig hoe hij aankijkt tegen de hoofdlijnenbrief over de aanpassing en verbetering van de premieovereenkomsten. Het wetsvoorstel daarover komt rond de zomer naar de Kamer. Kan dat op steun van de PVV rekenen?

De heer **Madlener** (PVV): Er is een pensioendialoog aan de gang en er komt nog van alles op ons af. Ik wil dit moment hier niet voor gebruiken, want er is iets heel ernstigs aan de hand. Alle beloftes van het kabinet over de koopkrachtstijging en de premiedaling blijken niet waar te zijn. Dat vind ik zo ernstig dat ik vind dat wij dit debat nu niet moeten aangrijpen om vooruit te lopen op allerlei maatregelen. Ik ga namens de

PVV natuurlijk alle inbreng leveren op dit wetsvoorstel, want ook wij hebben wensen bij een nieuw pensioenstelsel, maar ik wil eerst stilstaan bij de vertrouwensbreuk die mensen ervaren. Wij zien het vertrouwen in ons pensioen al jaren dalen door het kabinetsbeleid. De jongeren in mijn omgeving vertrouwen helemaal niet meer op hun pensioen. Ik vind dat het vertrouwen geschaad is. De beloftes die gedaan zijn, blijken weer niet waar te zijn. Dat schaadt weer het vertrouwen. Daarover maak ik mij op dit moment grote zorgen. Daar wilde ik het in dit debat bij laten.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Dat vind ik ontzettend jammer, want de verbetering van de premieovereenkomsten geeft mensen meer mogelijkheden om hun pensioen te verhogen. Ik om daar zo meteen in mijn inbreng uitgebreid op terug. Ik had het zeer gewaardeerd als ik ook van de PVV gehoord had hoe zij in deze zaak stond. Nogmaals, dit heeft niets met de brede pensioendiscussie te maken.

De heer **Ulenbelt** (SP): Voorzitter. Is de Staatssecretaris het met mij eens dat de operatie van de Europese Centrale Bank (ECB) om voor 1.000 miljard aan dingen op te gaan kopen schadelijk is voor de pensioenfondsen? Vriend en vijand zeggen dat de rentes daardoor zullen dalen. Dat betekent dalende dekkingsgraden, terwijl het er al niet zo florissant voor stond. Kan de Staatssecretaris hiervan een taxatie geven? Als het effect inderdaad groot is, zoals sommigen voorspellen, is zij dan bereid om de rentetermijnstructuur, waar nu mee gerekend moet worden, aan de kant te zetten en een nieuwe methode te bedenken om de gevolgen van het besluit van de ECB voor de pensioenfondsen te beperken, te voorkomen en te bestrijden?

Over de verlaging van de opbouw is al het een en ander gezegd. Ik kan mij ook nog herinneren dat het over een verlaging van 8% tot 12% van de pensioenpremies ging. Het staat ook in de stukken die wij behandelen, maar er is niks van terechtgekomen. Wat gaat de Staatssecretaris nu doen? Ook zij was gewaarschuwd. Driekwart van de fondsen verlaagt de premies niet. De Nederlanders is koopkracht beloofd, maar die komt er niet. Dat betekent dat de belastingopbrengsten die de regering voor ogen had ook achterwege blijven. Laat de Staatssecretaris het er gewoon bij zitten? Respecteert zij de onderhandelingsvrijheid van sociale partners? Of gaat zij aan het touw van D66 lopen om in te grijpen? Inderdaad, excuses aan de Nederlandse bevolking op dit punt zouden absoluut op hun plaats zijn.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Ik heb geen vraag; slechts een opmerking. Ik heb op geen enkele wijze voor ingrijpen gepleit. Ik heb gezegd dat wij waarborgen hebben en dat de Nederlandsche Bank toezicht moet houden. Dat is iets heel anders. Ik heb geloof ik vier keer gezegd – maar de heer Ulenbelt wil het gewoon niet horen – dat de pensioenfondsen over de premies gaan en dat wij spelregels hebben om een eerlijke behandeling te waarborgen. Het punt van de overheid als werkgever is een heel ander punt, waarover de heer Ulenbelt het zelfs met mij eens was.

De heer **Ulenbelt** (SP): Ja, maar als de vrijgevallen premie gebruikt wordt om andere onderdelen in de pensioenregeling te verbeteren, zoals in het ABP gebeurd is, dan is dat uiterst legitiem. U zegt dat dit niet moet gebeuren en dat het in de lonen terecht moet komen, maar laat werkgevers en werknemers dat nou gewoon uitmaken. D66 moet niet eigenwijs zijn door zich hiermee te bemoeien, want hoe meer ze zich ermee bemoeien, hoe beroerder het wordt.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Ik ken de heer Ulenbelt als een over het algemeen goed geïnformeerd Kamerlid met wie ik het niet altijd eens ben,

maar die wel zijn feiten op orde heeft. Maar nu moet ik hem toch op de website van de vakcentrales wijzen. Daar kan hij lezen dat die 0,8% werkgeverspremie, € 250 bruto voor een gevangenisbewaarder met een modaal inkomen, nu in de zak van Blok zit en terug moet. Dat is de insteek van sociale partners over een premie waarvan al is afgesproken dat die vrijvalt, maar die nu niet wordt teruggegeven. Ik wil dat die wordt teruggegeven. De heer Ulenbelt wil dat misschien niet; dat zou ik jammer vinden. Misschien moet hij toch nog even de stukken nakijken.

De heer **Ulenbelt** (SP): Ik ken dat. Het gaat om 0,8%. Dat is inderdaad een hoop geld en dat moet ook terug in pensioenen enzovoorts. Daarover is geen enkele discussie, maar u hebt het Nederlandse volk premiedalingen van 10, 11% beloofd en die zijn er vrijwel nergens. Mensen stoppen dit weer in verbetering van de pensioenregeling en dat vind ik terecht. Daar is het voor bedoeld. U hebt ook vanochtend weer getwitterd dat de pensioenpremies in de lonen zouden moeten gaan zitten, maar laat werkgevers en werknemers daarover gaan en bemoeit u zich er alstublieft niet mee.

Daarmee heb ik gelijk het punt over Blok ook gemaakt. Wat gaat de Staatssecretaris doen om Minister Blok te bewegen om onmiddellijk die 0,8% terug te geven aan de werknemers, waarbij zij zelf beslissen of dat in loon gaat zitten of ...

De heer **Van Weyenberg** (D66) Haha! Dit is precies het punt dat ik net maakte!

De heer **Ulenbelt** (SP): Dat staat gewoon in mijn tekst, kameraad. Denk jij dat de SP is opgericht om geld van werknemers naar een Minister te brengen? Wij zijn opgericht voor het omgekeerde. Dat breng ik hier onder woorden. Dat dát u verbaast, verbaast mij dan weer.

Wat gaat de Staatssecretaris dus doen om die 0,8% weer bij de werknemers te krijgen? Is zij bereid om hun ook ruimte te bieden om dit in verbetering van de pensioenregeling voor de ambtenaren te stoppen, als zij dat wensen?

Wij hebben een uitvoerige reactie gehad op een motie die mevrouw Schouten en ik hebben ingediend, over het samenwonen in de AOW. Volgens mij heeft de Staatssecretaris het niet helemaal goed begrepen; het zou ook nog kunnen dat wij die motie indertijd niet goed hebben opgesteld. Onze bedoeling was dat de tweewoningenregel ook zou blijven bestaan als iemand met een Anw-uitkering een latrelatie krijgt met iemand met een AOW-uitkering. De Staatssecretaris zegt nu dat wij dit in de Anw willen regelen, maar dat is niet het geval. Wij willen alleen dat zij dit alsnog regelt voor deze situatie, die vergelijkbaar is met de situatie waarin twee AOW'ers ieder een eigen huis hebben, maar wel bij elkaar over de vloer komen.

Op de agenda staat ook een aantal losse kwesties: en kwestie rondom het mijnwerkerspensioen, een kwestie rondom Alcatel-Lucent en een individuele kwestie bij pensioenoverdracht. Wij horen steeds vaker dit soort berichten over problemen met vergrijsde fondsen en fondsen in liquidatie. Het lijken nu incidenten, maar het komt steeds vaker voor. Is de Staatssecretaris bereid om te laten onderzoeken of pensioenfondsen of regelingen die op een of andere manier aan hun einde komen, wel netjes worden overgedragen? Waarschijnlijk voldoen ze wel aan de wet, maar het is volstrekt duidelijk dat zich in een aantal gevallen sociaal onwenselijke gevolgen voordoen.

De Staatssecretaris wil weer een nieuw pensioenavontuur aangaan met premieovereenkomsten en met het nemen van beleggingsrisico's in de uitkeringsfase. D66 is daar een groot voorstander van, hoorde ik net. Dat begrijp ik ook wel. Zij willen het hele pensioen liberaliseren en dit is een stap in die richting. Mijn partij is daar niet voor – daarmee heb ik meteen

de vraag van mevrouw Lodders, die hier ontzettend voor lobbyt, beantwoord – omdat de ervaring leert dat mensen liever de zekerheid van een wat lager pensioen hebben dan de onzekerheid dat hun pensioenuitkering afhankelijk is van beleggingsresultaten. Dit begint een soort woekerpensioenpolis te worden. Er wordt wel gezegd dat dit voorzichtig en prudent moet gebeuren, maar aan de andere kant moet het wel kunnen. Dit is een onzeker avontuur. Ik hoop dat de Staatssecretaris niet zwicht voor vooral grote bedrijven die deze kant op willen.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Hoe wil de heer Ulenbelt omgaan met die mensen die wel graag de vrijheid hebben om daarvoor te kiezen? Of is hij van mening dat de overheid en de politiek bepalen wat goed voor mensen is?

De heer **Ulenbelt** (SP): Dat is een heel principiële kwestie. Als je mensen vraagt of zij keuzevrijheid willen, zegt iedereen dat hij keuzevrijheid wil, maar als mensen moeten kiezen, doen velen dat niet omdat het allemaal veel te ingewikkeld en te moeilijk is. Je leest in de teksten dat er weer allerlei voorlichting moet worden gegeven om mensen te informeren over de keuzes die zij moeten maken. Die kant moet je dus niet opgaan. Ik weet dat dit de natte droom van liberalen is, maar mensen in Nederland willen dit niet. Wij besteden de pensioenen uit aan verstandige mensen die dit fatsoenlijk voor ons regelen. Politici zijn daar niet de besten in, zeker liberalen niet.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Het is geen droom van de VVD; het is gewoon hét antwoord op de vele vragen die wij van mensen hebben ontvangen. Zij moeten nu hun pensioen aankopen tegen een lage rente. Zij zijn op zoek naar mogelijkheden en instrumenten om hun pensioen te verhogen. Ik vind dit dus niet meer dan logisch. Ik daag de heer Ulenbelt uit om nog eens te bekijken of wij juist de keuzevrijheid kunnen verruimen voor de mensen die deze keuze wel willen en kunnen maken; hij heeft nog even voordat het wetsvoorstel daadwerkelijk in de Kamer ligt.

De heer **Ulenbelt** (SP): Een veel beter antwoord zou zijn dat de multinationals – zij zijn het vooral – die deze premieovereenkomsten hebben, er gewoon weer van afstappen en weer in DB-regelingen gaan. Dan hebben deze mensen een veel grotere zekerheid dan nu. Op deze manier worden de premieovereenkomsten, zoals wij dat altijd voorspeld hebben, het breekijzer in de afbraak van solidaire pensioenen. Nu moet die solidariteit er aan het eind weer in één keer in gefietst worden. Maak het dan helemaal solidair en ga weer naar een DB-regeling, is mijn antwoord aan mevrouw Lodders.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Ik begrijp het echt niet. We hebben het SER-advies. Daarin staat dat de nominale zekerheid een nepzekerheid is, die niet tot een goed pensioen leidt. De SER, dus ook de vakbeweging, komt met allerlei voorbeelden en voorstellen om die premieregeling te verbeteren en daar een heel mooi instrument van te maken. Nu hebt u de hele tijd in interrupties geroepen dat wij naar de vakbeweging moeten luisteren. Zij adviseerden u eigenlijk allemaal om te kiezen voor betere premieregelingen, met collectieve risicodeling waar dat nuttig en waardevol is. U zegt nu: nee! Ik begrijp het niet meer.

De heer **Ulenbelt** (SP): Dat gedoe over die premieovereenkomsten komt natuurlijk vooral door de rente op het moment dat je het pensioen moet inkopen. Als die laag is, willen de mensen er graag vanaf. Dezelfde vakbeweging zegt ook dat er een fatsoenlijke, reële rekenrente moet komen. Als die er zou zijn, niet dat fictieve gedoe waar we nu mee zitten, zou het probleem dat u nu probeert op te lossen niet eens bestaan. Dat is

heel consistent en heel logisch. U probeert in een lekkend schip, waar steeds meer gaten in komen, het ene gaatje na het andere te dichten. Ik wil weer gewoon een solide pensioenschip in dit land.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Mij was al bekend dat de heer Ulenbelt pleit voor een «reken je rijk»-rente en daarmee voor gokken met het pensioen van toekomstige gepensioneerden, maar in het conceptadvies van de SER zeggen alle partijen, zowel de werkgevers als de werknemers-vertegenwoordigers, dat het huidige systeem met die nominale zekerheden niet tot het beste pensioenresultaat leidt. De heer Ulenbelt zegt de hele tijd dat de politiek bescheiden moet zijn, maar waarom volgt hij dit advies niet gewoon op?

De heer **Ulenbelt** (SP): Ik volg belangrijke delen wel op. De crux in het hele pensioendebat is dat er gerekend wordt met een kunstmatig lage rente. Als wij dat niet zouden doen, als wij gewoon een reële rente zouden rekenen ... Ik neem aan dat u het commentaar in Het Financieele Dagblad van vanochtend gelezen hebt. Door de ingrepen van de ECB staat de rente opnieuw onder druk, waardoor ook het pensioenresultaat onder druk staat. Pensioenfondsen waren perfect toen zij vlak voor de crisis 600 miljard in kas hadden. Ze hebben nu 1.200 miljard, maar het zou allemaal niet deugen? Ze worden gedwongen om zich arm te rekenen, dat is hier aan de hand!

De pensioendialoog is afgesloten. De Staatssecretaris gaat nu conclusies trekken. Kan zij al een tipje van de sluier oplichten of blijft dat allemaal verborgen? Als het verborgen blijft, hoelang blijft het dan verborgen? Wanneer komt de Staatssecretaris met haar hoofdlijnennotitie? Ik hoop dat zij er open in gaat. In het SER-rapport zat ook het advies om een nationale pensioenregeling in te stellen, met een pensioenplicht en dat soort dingen. Daarmee zou ook meteen het punt van de doorsneepremie opgelost zijn. Ik hoop dat de Staatssecretaris ook heel veel aandacht wil geven aan dát deel van het SER-advies.

De heer **Krol** (50PLUS): Voorzitter. Een heleboel vragen zijn al gesteld. Ik zal dus hier en daar wat heen en weer hoppen in mijn tekst, maar daardoor wordt mijn bijdrage wel iets korter, gelukkig. Allereerst ga ik in op de zzp'ers. Graag krijg ik een uiteenzetting over de stand van zaken met betrekking tot het zelfstandigenpensioen. De Autoriteit Financiële Markten pleit nu voor een verplichte aanvullende pensioenopbouw voor alle werkenden, dus ook zzp'ers, maar de vermogenspositie en het spaarvermogen van zzp'ers kunnen heel verschillend zijn. Graag krijg ik van de Staatssecretaris een toelichting hierop. Blijft ook in de toekomst de AOW ons waardevaste basispensioen?

Over de pensioenpremie is al heel veel gezegd. Ik sla dat deel van mijn betoog voor een groot deel over. Kan de Staatssecretaris in ieder geval een totaalbeeld geven? Wij zijn zeer benieuwd naar het totaalbeeld van de premieontwikkeling en naar de betekenis daarvan voor de schatkist. Wat is de mening van de Staatssecretaris over het voorstel van de Autoriteit Financiële Markten om het mogelijk te maken om mensen voor een lagere pensioenpremie te laten kiezen? En wat vindt zij van het voorstel van de Nederlandsche Bank om hogere inkomens minder pensioenpremie te laten inleggen? Graag hoor ik haar reactie.

Ik kom nu bij het onderwerp pensioen en eigenwoningschuld. Dit vinden wij heel belangrijk. Wij zijn hier minder enthousiast over. De pensioenvoorziening, het woord zegt het al, is bedoeld voor het pensioen en niet voor iets anders. Is deze aanpak wel goed voor de stabiliteit en solidariteit van ons pensioenstelsel? Wij hebben daar twijfels bij. Kan de Staatssecretaris onze bedenkingen wegnemen?

Wij hebben waardering voor de wijze waarop de pensioendialoog tot nu toe gevoerd wordt. Er zijn vijf rode draden ontrafeld. Wij zien uit naar de

hoofdpijnennotitie, die voor deze zomer naar de Kamer komt, en naar de appreciatie die het kabinet hieraan verbindt. De adviezen van de SER, het CPB (Centraal Planbureau) en het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) zullen daarbij wat ons betreft heel zwaar wegen.

Wij hebben ook waardering voor de voorstellen omtrent de optimalisering van de premieovereenkomst. Ik pleit voor een snelle uitvoering. Is een contourennota in 2015 haalbaar, zo mogelijk buiten de huidige wettelijke kaders, zoals de Pensioenfederatie voorstelt? Wat wordt de inzet van de Staatssecretaris?

Ik kom nu bij de generatie- en premie-effecten van pensioenwijzigingen. Het is de Staatssecretaris bekend dat wij vinden dat de generatie-effecten, met name die van het nieuwe financieel toetsingskader, onnodig negatief uitpakken, zowel voor ouderen als voor jongeren. De kans op nominale korting van de pensioenen is groter in de nieuwe systematiek. Bij een opgelopen indexatieachterstand van rond de 10% is de kans op indexatie, laat staan inhaalindexatie, kleiner dan ooit geworden. Dat is volgens ons niet nodig. Het pensioenvermogen per hoofd van de bevolking bedraagt nota bene meer dan € 50.000 per persoon, waarbij zelfs elke pasgeboren baby wordt meegenomen. Dat is meer dan het dubbele van het bedrag in pensioenparadijs Denemarken. Het vermogen is hoger dan in welk land ter wereld dan ook.

Collega Ulenbelt wees al op het grote stuk in Het Financieele Dagblad. Ik hoop dat de Staatssecretaris het gelezen heeft en ik hoop dat zij er een reactie op kan geven. De surrealistische rekenrentes, waar de hoogleraren ook op wijzen, staat niet in verhouding tot het werkelijke rendement in de afgelopen 300 jaar en is zeker veel lager dan het feitelijke rendement dat de grote beleggingsfondsen in de praktijk sinds eeuwen maken, met als gevolg lagere dekkingsgraden en minder kans op indexatie. Graag krijg ik hierop een reactie van de Staatssecretaris.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Voorzitter. Allereerst ga ik in op de hoofdpijnennotitie over de verbetering van de premieovereenkomsten. De VVD is enthousiast over de voorstellen in de brief om het wettelijke kader van de premieovereenkomsten te verbeteren. Ik heb al vaker aandacht gevraagd voor meer flexibiliteit in de aankoop van pensioenen. Wij zien deze brief en de aangekondigde wijzigingen, zoals het doorbeleggen in de uitkeringsfase en het geleidelijk inkopen van het pensioen, als een goede eerste stap en uitwerking van de motie-Lodders. Het is nu zaak dat deze voorstellen snel naar de Kamer gestuurd worden, want zeker in de huidige periode met de lage rente, waarin mensen soms honderden euro's per maand mislopen, is het zaak dat mensen met een premieovereenkomst gaan beschikken over meer mogelijkheden om hun pensioen te verhogen. Ik krijg van de Staatssecretaris graag de bevestiging dat het wetsvoorstel ook echt rond de zomer in de Kamer ligt, zodat de wet op 1 januari 2016 van kracht kan worden. Graag krijg ik hiervan een bevestiging.

Inhoudelijk heb ik natuurlijk nog wel een aantal vragen. De periode van het geleidelijk instappen in een product om in de uitkeringsfase door te beleggen, is nu op tien jaar gesteld. Het lijkt mij prima om hiermee aan de slag te gaan, maar waarom is gekozen voor een periode van tien jaar? In hoeverre is het, ook vanuit het veld, wenselijk om hierin meer flexibiliteit te hebben of om deze periode te verlengen? Verbeteringen zijn nu gericht om meer flexibiliteit, maar ik roep de Staatssecretaris op om gedurende de voorbereiding van het wetsvoorstel in overleg met de sector te blijven om de premieovereenkomsten verder te ontwikkelen en te optimaliseren. Ik vraag haar om naast het doorbeleggen in de uitkeringsfase ook de mogelijkheid van aankoop met een flexibel rentepercentage hierbij te blijven betrekken. Vanuit het veld krijg ik veel signalen dat mensen blij zijn met deze aanpassingen en met de voorliggende brief, maar met name de flexibele renteperiodes zouden ook zeer aantrekkelijk zijn. Graag krijg ik van de Staatssecretaris de toezegging dat zij in overleg met het veld blijft.

Gisteren hebben wij in Het Financieele Dagblad kunnen lezen dat de pensioenpremies bij veel kleine fondsen niet verlaagd gaan worden. Daarover is al menig interruptiedebatje gevoerd. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel voor aanpassing van het Witteveenkader heeft de Kamer nadrukkelijk gevraagd naar waarborgen om de premie te verlagen, want een lagere opbouw leidt logischerwijs tot een lagere premie. De Staatssecretaris heeft een monitoring van de premies toegezegd. Kan zij ingaan op de berichtgeving in Het Financieele Dagblad en andere kranten die hier gisteren over geschreven hebben? Kan zij ook reageren op de ontwikkeling van de pensioenpremies gedurende die monitoring? Het wetsvoorstel voor het nieuwe financieel toetsingskader is in de Eerste Kamer behandeld. Daarbij heeft de Staatssecretaris een toezegging over de UFR (Ultimate Forward Rate) gedaan. Volgens mij is op dit moment nog onduidelijk of de ingestelde UFR-commissie voortgang zal hebben. Blijft die bestaan of niet? Kan de Staatssecretaris daarover duidelijkheid geven?

Tijdens een eerder debat hebben we gesproken over waardeoverdracht en hebben we een amendement ingediend. Er zou een AMvB naar de Kamer komen. Kan de Staatssecretaris al aangeven wanneer die komt? Een aantal brieven zal worden opgenomen in de wetgeving. Wij zullen dan ons inhoudelijke standpunt geven.

Wij hebben het afgelopen weekend wederom een bouwsteen ontvangen, ditmaal het rapport waarin de SER pleit voor een individueel pensioenpotje met collectieve risicodeling. Dat is een interessante richting, waarvan ik verwacht dat de Staatssecretaris die meeneemt, net als de eerdere rapporten. De Staatssecretaris heeft de Kamer in mei een hoofdlijnenbrief toegezegd. Ik roep haar op, concrete scenario's en opties te schetsen. Daarbij moet worden gekeken naar het brede pensioenveld, zonder taboes en zonder angst om bestaande instituties en situaties te doorbreken. Alleen dan kunnen wij die brede pensioendiscussie voeren. Want het gaat uiteindelijk om een goed pensioenstelsel dat aansluit bij een veranderende arbeidsmarkt. Daarbij is keuzevrijheid voor werkgevers en werknemers een heel belangrijk uitgangspunt voor de VVD.

De heer **Madlener** (PVV): Komt de VVD echt niet verder dan één vraag aan de Staatssecretaris over de pensioenpremies? We hebben vorig jaar een heel debat gevoerd over zeer pijnlijke maatregelen waarbij de pensioenleeftijd van mensen omhoog gaat en de opbouw van het pensioen wordt verlaagd. Van dat alles was het voordeel voor de VVD lagere premies, meer koopkracht. Zelfs meer worsten konden we kopen volgens de Staatssecretaris. Dat zou het allemaal gaan brengen. Gisteren stond groot in de krant dat die premiedaling tegenvalt of uitblijft voor miljoenen Nederlanders, en vandaag komt de VVD met één vraag aan de Staatssecretaris hoe het precies zit. Ik had wel iets meer verontwaardiging verwacht. U moet toch staan voor uw beloftes?

De **voorzitter**. De vraag is helder. Mevrouw Lodders.

Mevrouw **Lodders** (VVD): De vraag van de heer Madlener is zeker helder. Ik heb de Staatssecretaris nadrukkelijk gevraagd of zij kan ingaan op de berichtgeving, of zij de ontwikkeling van de pensioenpremies kan schetsen en hoe het zit met de monitoring die ons is toegezegd in de wetsbehandeling.

De heer **Madlener** (PVV): Ik ga het over een andere boeg gooien. Kan de VVD begrijpen dat veel mensen zich belazerd voelen nu al die beloftes van de VVD tot nu toe niet waar zijn gebleken? Wat gaat de VVD doen om de beloftes waar te maken die zij zelf heeft gedaan voor meer koopkracht en lagere premies?

Mevrouw **Lodders** (VVD): De heer Madlener gooit het over een andere boeg. Ik heb daarstraks al aangegeven dat hij van alles betreft bij zijn interrupties of zijn antwoorden, maar dat hij weigert om concreet te worden. In eerdere debatten heb ik hem verweten dat nietsdoen helemaal slecht is voor de Nederlandse pensioenen. De VVD heeft haar verantwoordelijkheid genomen. Ik blijf bij mijn vragen aan de Staatssecretaris en ik kom daarop als het nodig is in tweede termijn zeker terug.

De heer **Ulenbelt** (SP): Het kabinet was ervan uitgegaan dat er door de premieverlaging een loonsverhoging zou komen en dat belasting daarover nuttig was voor de schatkist. Dan hebben we het over een bedrag van om en nabij 2,3 miljard, afgerond 2 miljard. Als die premies niet worden verlaagd en niet in de lonen komen, wat gaat de VVD dan met die 2 miljard doen? Accepteert u dat dan of moet de Staatssecretaris dan ingrijpen?

Mevrouw **Lodders** (VVD): Ik wil graag eerst duidelijk weten waar we staan. Dat heb ik aan de Staatssecretaris gevraagd. Ik kan op allerlei als-danvragen ingaan, maar dat doe ik niet. Ik wil weten waar we staan en wanneer de monitoring over de premies bij alle fondsen bekend is. Ik heb gezien dat de premie bij een aantal fondsen wel is verlaagd. Ook daarover wil ik duidelijkheid krijgen.

Voorzitter: Van Weyenberg

Mevrouw **Vermeij** (PvdA): Voorzitter. Aan het eind van deze inbreng is het toch best lastig om nog nieuwe vragen te stellen. Ik zal dat niettemin proberen; ik heb negen vragen, dan wel opmerkingen.

Allereerst wil ik ook een vraag stellen over de UFR, want dit is het eerste debat dat wij in de Tweede Kamer voeren na de behandeling van het financieel toetsingskader in de Eerste Kamer. Er is nogal wat verwarring. Wij zouden graag op de hoogte blijven wanneer Europa bevalt van een mogelijke UFR. Er waren tijdens onze behandeling van het financieel toetsingskader geluiden dat dat zeer spoedig zou gebeuren. We leven inmiddels eind januari. Is dat nog steeds het geval? De Nederlandsche Bank gaat daar goed naar kijken en er is sprake van een commissie. Ons wordt weleens door mensen gevraagd hoe dit nu precies zit. Ik weet dat ook niet. Komt er een commissie, komen daarin onafhankelijke deskundigen en komen daarin ook internationale wetenschappers omdat dit ook een terrein is waarmee Europa op dit moment bezig is? Hoe gaat dit in de tijd lopen?

Ik kom bij de nationale pensioendialoog en de SER. Nauwelijks bekomen van alle wetgeving die wij de afgelopen twee jaar hebben gekregen, storten wij ons, overigens met veel plezier, in een discussie over ons toekomstige pensioenstelsel. Ik denk dat die discussie waardevol is. De inbreng in het rapport van de SER is zeer waardevol omdat daarin verschillende scenario's worden geschetst. Het zal niemand verbazen dat de PvdA daarbij waarden als solidariteit, risicodeling en verplichtstelling zeer hoog in het vaandel houdt. Tegelijkertijd zijn wij op zoek naar een stelsel dat past bij de werknemers van nu, die verschillende banen hebben en verschillende contractvormen. Desalniettemin streven wij naar een zeer gedegen pensioenstelsel, dat past bij de huidige tijd maar dat ook de voordelen kent om het met elkaar te doen.

De Staatssecretaris krijgt als het goed is over enkele weken ook dat rapport van de SER. Wij zijn benieuwd naar haar reactie en wij vragen ons af of zij die vandaag al kan geven.

Om een vrijwillige voortzetting bij het ABP hebben wij al verschillende keren gevraagd. Het doet ons deugd als dat uiteindelijk ook geregeld wordt, al is dat misschien nog niet helemaal met de termijnen die wij voor ogen hadden. De vrijwillige voortzetting, waarbij het erom gaat of je een

pensioenfonds verlaat dan wel of je daarbij zou kunnen blijven, gaat nu van drie naar vijf jaar. Wat ons betreft had dat nog wel iets langer gemogen, maar desalniettemin vinden wij het fijn als er een keer iets echt goed lukt binnen de termijnen die wij voor ogen hadden.

De collectieve risicodeling binnen de premieovereenkomsten is hier al aan de orde geweest en verschillende leden hebben daarover ook al vragen gesteld. De PvdA vindt het ook interessant om hierover na te denken en de mogelijkheden hiervan te verkennen. Wij hebben hier wel twee vragen over.

Allereerst vragen enkele stakeholders in het veld om hiermee snel te komen. Aan de andere kant horen wij ook geluiden dat eigenlijk niemand erop zit te wachten, noch de grote ondernemingspensioenfondsen, noch de bedrijfstakpensioenfondsen. Hoe zit het met de behoefte aan deze collectieve risicodeling binnen premieovereenkomsten en met de termijnen waarop wij voortgang kunnen zien?

Mij bereiken berichten over het pensioen van mensen die met grote pech in de WW belanden. Ik merk dat daarover veel onwetendheid bestaat. Kan de Staatssecretaris aandacht geven aan en voorlichting over het ontbreken van pensioenopbouw tijdens perioden van werkloosheid? Dat is natuurlijk buitengewoon sneu, maar werknemers moeten wel precies weten hoe het zit.

Over de premies heb ik ook een vraag. Ik heb de oude stukken, het Witteveenakkoord, er maar eens bij gepakt om na te gaan wat wij daarover hebben afgesproken. Er zijn negen waarborgen afgesproken. Daaraan zou DNB moeten toetsen of de verschillende fondsen hun werk goed hebben gedaan. Daarmee zouden zij overigens, zo las ik gisteravond nog in die stukken van inmiddels ruim een jaar geleden, al eind 2014 moeten zijn begonnen. Is dat zo? Dat hoor ik graag van de Staatssecretaris. Verschillende collega's zitten net als ik te wachten op de evaluatie hoe dit zich heeft ontwikkeld. Wanneer kunnen we die tegemoet zien? Die zal toch snel moeten komen.

Wij zien overigens dat veel grote fondsen hun premies inderdaad hebben verlaagd. Hoe hebben ze dat opgelost? Is dat gebeurd in hun eigen pensioenregeling of in een hoger loon, al dan niet door onderhandeling? Ik ben het met de heer Ulenbelt eens. Sommige van die onderhandelingen lopen nog. Het moet mij van het hart dat ik dat nogal ongelukkig vind, omdat er natuurlijk een grote noodzaak was dat die premieverlaging vrij snel zou doorstromen, het liefst in een hoger loon. Hoe kunnen we dat zo snel mogelijk weer vlottrekken?

Wij hebben eind vorig jaar de Verzamelwet pensioenen 2014 behandeld. Daarbij is een amendement ingediend over de afkoop van kleine pensioenen. Nu heeft de Centrale Raad van Beroep op 19 december jl. een uitspraak gedaan over de samenloop van de afkoop van kleine pensioenen, de AOW-partnertoeslag en naar ik meen ook de AOW. Die uitspraak is behoorlijk complex en ingewikkeld. Het doel van het door de Kamer aangenomen amendement was dat mensen maximaal zouden moeten kunnen profiteren van die afkoop van kleine pensioenen, dus dat je die zou kunnen krijgen in de uitkeringsfase op het moment dat je AOW geniet. Nu blijkt dat die afkoop van kleine pensioenen ook nog weer eens verrekend kan worden met je AOW-partnertoeslag. Dat is niet de bedoeling. Dus als wij iets over het hoofd hebben gezien of als wij het anders moeten doen, het doel van het amendement was keuzevrijheid bij de afkoop van kleine pensioenen. Ga er maar van uit dat iedereen die afkoop zou willen op het moment dat hij daarvan maximaal profiteert – dat is toch op het moment dat je AOW krijgt – en niet nog eens een verrekening. De verrekening ervoor zou plaatshebben met het inkomen, maar nu blijkt ook dat die verrekening kan plaatsvinden met de AOW-partnertoeslag. Dat vindt mijn fractie buitengewoon onwenselijk. Ik krijg graag een reactie van de Staatssecretaris wat wij hieraan eventueel zouden kunnen of moeten repareren.

Voorzitter: Vermeij

De **voorzitter**: De Staatssecretaris heeft aangegeven dat zij ongeveer vijftien minuten nodig heeft voor de voorbereiding van haar antwoord.

De vergadering wordt van 11.05 uur tot 11.20 uur geschorst.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Voorzitter. Dank aan de leden van de commissie voor hun bijdrage. Zij zijn allen ingegaan op de berichtgeving in tal van kranten over de premies en hoe die zich ontwikkelen. Ik vind het zeer de moeite waard om daarover met uw commissie van gedachten te wisselen, want begin oktober hebben overheidswerkgevers – dan spreek ik in eerste aanleg over het ABP, wat ook de oproep was van een deel van uw commissie – en -werknemers een akkoord gesloten over het ABP-pensioen. De opbouw daarvan is verlaagd conform het advies van de commissie-Witteveen. Dat heeft geleid tot een daling van de pensioenpremie in 2015. De daling van de werknemerspremie voelen mensen direct in de stijging van hun koopkracht. Ik heb mijn medewerkers daarop bevraagd, die nu reeds merken dat zij wat meer op hun loonstrookje krijgen, dus dat is mooi.

Dan is er natuurlijk ook de werkgeverspremie, die eveneens kan worden omgezet in loonruimte. Dat is heel helder afgesproken en wordt ook niet bestreden. Ik laat dat graag aan Minister Blok over. Hij is de werkgever voor de overheid. Voor mij is het belangrijk dat die lagere pensioenopbouw inderdaad heeft geleid tot lagere premies en dat werknemers dat nu al voelen, zoals ik zei en dat uit de daling van de werkgeverspremie ook nog eens ruimte beschikbaar komt voor loonruimte. De heer Ulenbelt zei terecht, net als alle andere leden van uw commissie, dat dat thuishoort aan de onderhandelingstafel en dat daar ook wordt bekeken of dit daadwerkelijk wordt omgezet in loonruimte gaat of in vervolmaking van pensioenregelingen. Zo wordt de zaak bekeken.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Ik vind dit een veel te makkelijk antwoord van de Staatssecretaris, want die gesprekken bij het ABP zijn allang geweest. Daar komt uit dat de werkgeverspremie naar beneden gaat. Bij de waterschappen is die gewoon aan de werknemers teruggegeven. De Staatssecretaris heeft voortdurend gezegd dat alle ruimte uiteindelijk bij de werknemer hoort te landen. De enige reden waarom het kabinet dat nu niet doet, is dat het dit onderdeel heeft gemaakt van het spel over de cao. Ik herhaal daarom gewoon mijn vraag. Dan moet de Staatssecretaris zich er niet achter verstoppen wat er allemaal is gebeurd met de werknemerspremie. Dat is mooi. Het had ook niet gekker moeten worden. Gaat de werkgeverspremie nu gewoon terug, zoals bij de waterschappen is gebeurd, en wel nu, zodat we terwijl de economie een pril herstel vertoont de koopkracht ondersteunen?

Staatssecretaris **Klijnsma**: We doen het gewoon, zoals het altijd gebeurt, in ordentelijk onderhandelen tussen werkgevers en werknemers. Dat betekent dat de werkgever, in de persoon van mijn collega Blok, natuurlijk aan tafel gaat zitten. Iedereen weet wat de werkgever op dit punt in zijn achterzak heeft. Daarover wordt gewoon ordentelijk doorgesproken. Ik kan dus zeer meemaken wat de heer Van Weyenberg hier zegt. Edoch, dit is niet de tafel waaraan wordt onderhandeld.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Ja, maar over dit punt had die onderhandeling dus ook helemaal niet hoeven plaatsvinden. Dit is echt de huisbaas die zegt: ik heb ruzie over de huurverhoging en dus ga ik uw cv maar niet repareren, ook al zit u in de kou. Ik heb een heel simpele vraag. Minister Blok is aan het onderhandelen, maar deze Staatssecretaris heeft steeds gezegd dat de premies terug moeten naar de werknemer omdat dat eerlijk

is en goed voor de economie. Hoe kan het dan dat de Staatssecretaris en haar andere economische collega's in het kabinet dit hebben laten passeren? Of weet zij dat wij binnen enkele dagen die cao sluiten?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Dat is ook een heldere vraag. Dit is altijd best ingewikkeld met sociale partners, dus het is niet aan de orde. Het is natuurlijk glashelder wat die ruimte precies is. Ik ben er vast van overtuigd dat werkgevers en werknemers ook op die manier met elkaar in het krijt zullen treden en dat werknemers, wetend wat in dit geval mijn collega Blok onder zijn arm heeft, daar ook zeker op zullen tamboereren. Dan de volgende vraag rond de premies. Hoe zit het nu over het geheel genomen met het beeld van de premies bij alle fondsen? Het Financieele Dagblad maar ook andere periodieken schrijven daarover. De leden van de commissie weten dat de Nederlandsche Bank op dit moment bezig is met een onderzoek naar de mate waarin de pensioenpremies voor 2015 al dan niet zijn gedaald ten opzichte van 2014. Dat onderzoek verwacht ik binnen enkele weken. Ik wacht het uiteraard af. Zodra het er is, laat ik dat onmiddellijk aan de Kamer toekomen. Ik weet wel dat de grote fondsen, dus ABP, PFZW, PMT en PME, de premies hebben verlaagd, sommige zelfs fors. De meeste deelnemers zijn aangesloten bij een van deze grote fondsen, dus het leeuwendeel van de Nederlanders heeft een premieverlaging gezien.

De heer **Madlener** (PVV): Het beeld is er nu wel dat die premieverlaging onvoldoende is of soms helemaal uitblijft. Er zijn zelfs premieverhogingen geweest. Ik kom toch even terug op een paar spreekteksten van de Staatssecretaris, want die gingen vorig jaar allemaal over de koopkracht. Wij waren tegen het afbreken van het pensioen, maar de Staatssecretaris zei dat het voordeel daarvan in ieder geval zou zijn dat er lagere premies kwamen en een stijgende koopkracht. Dat heeft zij groot uitgemeten, in deze zaal maar ook in de media. Zij heeft gezegd dat als je koopkracht stijgt, je ook meer worsten kunt kopen en dat is fijn. Als je minder premie hoeft te betalen, houd je meer over. De koopkracht zal stijgen. Dit soort teksten heeft natuurlijk verwachtingen gewekt. Dan vind ik het wel heel mager als zij nu zegt dat zij het onderzoek wil afwachten. Er zijn heel veel signalen dat die premiedaling uitblijft. De waarborgen die zijn uitonderhandeld door de gedoogcoalitie blijken tot nu toe onvoldoende. We kunnen toch niet gaan afwachten tot we zien hoe die ellende zich voltrekt? De Staatssecretaris moet nu toch ingrijpen?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Wat kunnen beelden toch verschillend zijn. Ik heb niet voor niets gezegd dat die premiedaling daadwerkelijk aan de orde is bij de grote fondsen, waar verreweg de meeste Nederlanders bij zijn aangesloten. Mijn dierbare medewerkers kunnen dus al wat meer kopen dan voorheen omdat zij deze maand reeds iets meer salaris hebben ontvangen. Dat is gewoon heel plezierig. Dat geldt ook voor andere fondsen. Wat dat betreft doen wij onze uitspraken ook gestand. Dat geldt denk ik voor alle vijf partijen die rond de commissie-Witteveen actief zijn geweest in het positieve. Wij hebben altijd gezegd dat het om de hele periode van 2014 tot 2017 gaat. De volgende jaarschijven zullen natuurlijk ook weer inzichtelijk gemaakt moeten worden. Wij hebben niet voor niets die waarborgen afgesproken. Die waarborgen hanteert de Nederlandsche Bank ook, die ons eind februari, dus over een maand, laat zien wat die premie nu precies gedaan heeft. Ik zal die gegevens onmiddellijk naar de Kamer sturen.

De heer **Madlener** (PVV): Ik wil graag een schriftelijk overzicht ontvangen naar de mate waarin die premiedaling voldoende is geweest. Ik begrijp dat de Staatssecretaris dat nu niet direct kan geven. In sommige gevallen hebben we misschien wel een kleine premiedaling gezien, maar niet in de

mate waarin mensen daar recht op zouden hebben. Wij vinden dat de mensen recht hebben op de volledige premiedaling die zowel van de werkgevers als van de werknemers zou moeten terugkomen in het salaris. Ik wil graag een overzicht zien van alle pensioenfondsen en van de mate waarin zij die premiedaling laten terugkomen bij de werknemers.

Staatssecretaris **Klijnsma**: De Nederlandsche Bank is nu doende om dat inzicht te verschaffen. Wij zullen dat aan het eind van februari ook aan uw Kamer doen toekomen.

De heer **Ulenbelt** (SP): Kan de Staatssecretaris de cijfers in Het Financieele Dagblad bevestigen? Daarin staat dat 31 fondsen de pensioenopbouw verlagen, terwijl slechts 8 fondsen de premie verlagen. Dan zijn de premiedalingen bij die acht fondsen ook nog veel kleiner dan door het CPB is berekend. Dat moet 2,8 miljard aan belasting opbrengen voor de schatkist. Denkt de Staatssecretaris dat überhaupt nog te halen? Krijgen we daarover dan ook nader inzicht?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Het is vandaag 28 januari 2015. In de context van Witteveen hebben wij gezegd dat wij in deze gehele regeerperiode, dus tot en met 2017, de premies zouden monitoren. Dat doen we ook. Dus het zou heel raar zijn als ik nu al kon zeggen dat wij precies weten hoe die premieverlaging zich ontwikkelt gedurende de jaarschijven die nog moeten komen. Maar wij moeten wel heel goed de vinger aan de pols houden. Dat ben ik met de heer Ulenbelt van mening. Daarom is de Nederlandsche Bank daar natuurlijk ook mee doende. Ik laat dat de Kamer zo spoedig mogelijk weten.

De heer **Ulenbelt** (SP): Trekt de regering dan ook conclusies op basis van die cijfers over belastingopbrengsten?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Bij de debatten die zullen volgen, ook met de collega's van Financiën, wordt dat inzicht natuurlijk geboden, want je moet wel kijken of datgene wat je had geraamd in de context van de rijksbegroting ook uiteindelijk gestalte krijgt. Dat hoort daar dus ook gewoon thuis.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Dan begrijp ik de Staatssecretaris dus goed dat zij nog geen enkele indicatie heeft dat dat niet zal gebeuren? Als dat overzicht van de Nederlandsche Bank komt is dat interessant, want dan staat er bij ABP «premie verlaagd». Dan denk je: «hoera». Ik neem aan dat daar dan ook bij komt te staan in hoeverre die premie ook daadwerkelijk reeds is teruggegeven. Want de uitkomst is natuurlijk wat hier relevant is. Kan de Staatssecretaris in dat verband nogmaals bevestigen dat de daling die bij het ABP op papier was afgesproken zelfs groter was dan waarmee was gerekend? Dat heb ik haar toch echt horen zeggen.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Ik stel voor dat wij bij het overleggen van de bevindingen van de Nederlandsche Bank ook naar dit soort zaken kijken, voor zover dat op dat moment mogelijk is. Dat is natuurlijk logisch. Aan allerlei cao-tafels wordt onderhandeld. Sommige cao's zijn afgesloten, andere nog niet, dus de stand van zaken kan pas inzichtelijk worden gemaakt als dat overal zover is.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Dan blijft mijn vraag staan. De Staatssecretaris heeft eerder gezegd dat de premiedaling bij het ABP zelfs groter is dan waarmee wordt gerekend. Kan zij dat hier nogmaals herhalen, misschien ook ter geruststelling van sommigen? Ik adviseer de Staatssecretaris om er een sterretje bij te plaatsen: «bent u rijksambtenaar, dan laten wij u mogelijk nog maanden of zelfs nog langer achter».

Staatssecretaris **Klijnsma**: Dit kan ik niet goed duiden. Zoals ik al zei, heeft het ABP inzichtelijk gemaakt hoe groot de premiedaling was voor deze jaarschijf. Daarmee is men aan de slag gegaan aan de onderhandelingsstafels. Dat heeft ook geresulteerd in loonruimte. Dus ik denk dat daaraan op dit moment niets valt toe te voegen. Dat wat de premies betreft.

Dan kom ik bij de nationale pensioendialoog. Alle leden hebben daarover iets gezegd. Die dialoog is echt op een heel constructieve manier verlopen, zoals de heer Krol ook opmerkte. Mevrouw Ladders zei dat het belangrijk is dat je dan ook zonder taboe kijkt naar de opbrengst van die dialoog. Dat hebben wij ook in eerste aanleg steeds beklemtoond en dat ben ik ook vast van plan.

Natuurlijk vraagt iedereen mij, niet alleen de leden van uw commissie maar ook de rest van de wereld, of ik tipjes van de sluier wil oplichten. Dat doe ik in dit stadium niet, want we hebben altijd gezegd dat we in het kader van de nationale pensioendialoog nu alles bij elkaar gaan halen wat mensen en instellingen ons kunnen aanbieden. Daarbij is natuurlijk het advies van de SER dat we als kabinet hebben gevraagd heel wezenlijk. Dat advies is nu in een zogenoemde witte versie aan de orde. De SER heeft dat zaterdag gepresenteerd. De SER gaat daar nu mee naar de achterbannen, die daar het hunne van gaan vinden. Ik heb van de SER begrepen dat wanneer men het resultaat daarvan heeft, ik als lid van het kabinet dan het formele SER-advies gepresenteerd krijg. Daarop ga ik nu nog niet preluderen. Dat zou niet netjes zijn. De informele witte versie heb ik natuurlijk ook van de website geplukt. Ik weet ook wat daarin staat. Ik wacht nu netjes af totdat wij horen wat de achterbannen, zowel van werkgevers als van werknemers, daarvan vinden.

Ik blijf natuurlijk ook goed luisteren naar wat er in deze Kamer wordt gewisseld. Ik wil heel graag in mei, in de hoofdlijnennotitie die ik heb aangekondigd, de bouwstenen aan de Kamer presenteren. Ik kan melden dat er meer dan 1.000 adviezen, tips en suggesties zijn binnengekomen, waarvoor ik natuurlijk heel dankbaar ben, maar sommige daarvan staan behoorlijk haaks op elkaar, dus wij moeten daaruit een lijn proberen te destilleren.

De heer **Ulenbelt** (SP): In mei, zegt de Staatssecretaris. Is dat begin of eind mei? De Tweede Kamer heeft namelijk gisteren in principe besloten een hoorzitting te houden naar aanleiding van de hoofdlijnennotitie. Dan is het wel handig om te weten op welke datum die notitie komt.

De **voorzitter**: De Kamer heeft in mei ook nog reces. Dus het verzoek is om de hoofdlijnennotitie in ieder geval begin mei bij de Kamer te hebben.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Ik zou dan voorzichtigheidshalve de hoorzitting maar in juni plannen, want de Kamer heeft inderdaad eerst reces. Mei is mei. Ik heb gezegd «in mei» en daar blijf ik bij.

De heer Krol heeft mij nog een vraag gesteld over de zelfstandigen. Dat hoort natuurlijk onlosmakelijk bij de pensioendialoog, maar wij hebben vooruitlopend daarop natuurlijk wel gezorgd dat zzp'ers, in ieder geval als zij een beroep moeten doen op de bijstand, hun pensioenpotje tot een zekere hoogte gevrijwaard zien van de vermogenstoets. Dus dat is goed geweest. Ik denk dat ik daarmee voldoende heb gezegd over de dialoog. Dan kom ik bij de optimalisering van het wettelijk kader voor de premieovereenkomsten.

De **voorzitter**: Ik verzoek de leden enigszins zorgvuldig te zijn met het aantal interrupties. Daarover hebben we geen afspraken gemaakt, maar meer dan vijf lijkt mij wat overdreven.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Dan heb ik er nog een paar, voorzitter!

De Staatssecretaris heeft over de toekomst een paar dingen gezegd, namelijk dat het nu 28 januari is – daarmee was ik het eens – en dat mei mei is – daarmee ben ik het ook eens – maar ik heb één ding gemist, namelijk wat zij nu zelf vindt. De Staatssecretaris kan hier toch ook aangeven of zij nu elementen heeft gehoord die zij heel interessant vindt? Regeren is een werkwoord. Wat vindt de Staatssecretaris? Waarom geeft zij dan niet op de paar punten waarop de SER nu ook doorbraken lijkt te doen, zoals de doorsneepremie en persoonlijke pensioenpotjes, op zijn minst hier het signaal af dat dat een heel interessante weg is, die zij graag met de SER en met de Kamer inslaat?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Ik ben echt vast van plan om ordentelijk het pad af te lopen. Ik wil met al mijn partners in pensioenland netjes verkeren. De allerbelangrijkste partners voor mij zijn natuurlijk altijd de Tweede en de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Het parlement is leading. Daarom hecht ik er ook zo aan om mijn hoofdlijnennotitie in mei te presenteren aan het parlement en niet aan de rest van de wereld. Ik ga nu dan ook nog helemaal niet preluderen op wat daarin komt te staan, omdat ik het SER-advies echt goed wil meewegen en omdat ik wil weten wat de achterbannen van de sociale partners nog te berde gaan brengen. Ik wil natuurlijk ook in de boezem van het kabinet de zaak goed wisselen. Kortom, mei blijft mei. Dat heb ik van meet af aan gezegd en dat doe ik gestand.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Ik had niet anders verwacht dan dat de Staatssecretaris het parlement serieus neemt. Dat is goed om te horen. Dat geldt overigens voor beide Kamers. Maar daar is zij nu. Dus dan begrijp ik dat zij het afgelopen weekend misschien nog op geen van deze vragen antwoord wilde geven voor de televisie, maar wel nu zij hier zit. Vol verwachting klopt mijn hart. Wat vindt zij zelf?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Ik moet constateren dat de heer Van Weyenberg een persistent tiepje is. Wat ik zelf vind, houd ik nog even voor mezelf, want natuurlijk vind ik dingen, edoch, ik wil echt oprecht proberen iedereen recht te doen. Daartoe ga ik de komende maanden echt een poging wagen, samen met mijn collega's in het kabinet, zodat er een ordentelijke hoofdlijnennotitie komt waar ook het kabinet achter kan staan. Dan begrijpt de heer Van Weyenberg heel goed dat ik daar nu nog geen tippen van sluiers over oplicht. De optimalisering van het wettelijk kader voor de premieovereenkomsten is natuurlijk ook de revue gepasseerd. Ik weet dat mevrouw Lodders daar ook menigmaal de aandacht voor heeft gevraagd. Ik heb natuurlijk ook bespeurd dat in pensioenland onze brief van vlak voor de kerst op een warm onthaal heeft kunnen rekenen. Ik ben nu ook in overleg met een aantal fondsen en andere instellingen om te bekijken in hoeverre we nu die premieovereenkomst nog verder zouden kunnen doorontwikkelen. Dat vergt onderzoek. Dat moet echt in de context van de dialoog een goede plek krijgen, maar ook ik vind dat zeer de moeite waard. Dus op de vraag van mevrouw Lodders of die wettelijke verankering nu spoedig naar de Tweede Kamer komt, antwoord ik dat ik echt mijn uiterste best doe en dat mijn mensen echt zeer hard werken om voor de zomer dat wetsvoorstel aan de Kamer voor te leggen. Dat vergt echt heel veel inspanning, maar ik vind het ook ontzettend belangrijk dat deze wet op 1 januari 2016 kan ingaan. Dus wij doen er alles aan om dat voor elkaar te krijgen.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Dank voor de reactie van de Staatssecretaris. Mijn vraag is tweeledig. Enerzijds hoor ik dat over het doorontwikkelen van de premieovereenkomsten overleg plaatsvindt met het veld. Anderzijds echter hoor ik in een bijzin dat dit overleg ook wordt gevoerd

in het licht van de brede pensioendialoog. Dit is op zichzelf een product dat losstaat van de pensioendialoog. Ik denk dat het voor ieder product belangrijk is om het door te ontwikkelen, dus ik zou dit graag willen loskoppelen. Ik verzoek de Staatssecretaris dan ook – dat was ook mijn vraag – om enerzijds het wetsvoorstel spoedig, doch uiterlijk voor het reces, naar de Kamer te sturen, zodat het op tijd kan worden geïmplementeerd. Ik hoor de Staatssecretaris dat met enige omhaal wel toegezeggen, dus ik reken daar gewoon op. 1 januari is 1 januari. Maar vervolgens wel de toezegging van de Staatssecretaris om los van de pensioendialoog dit product verder te blijven ontwikkelen. Dat gesprek met de sector moet gewoon doorgaan.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Vanuit de bedrijfstakpensioenfondsen leeft ook de wens om te onderzoeken of deze overeenkomst ook op hen kan worden toegesneden. Ik heb al gezegd dat ik bereid ben om die doorontwikkeling in overleg met de sector goed te bekijken, maar het lijkt me toch echt een goed idee om in de hoofdlijnennotitie in mei, mede in de context van het SER-advies – want daarin speelt dit natuurlijk ook een rol – de verschillende varianten te laten zien. Eigenlijk geeft dat nog meer druk op de ketel. Dat moet mevrouw Lodders als muziek in de oren klinken, want daarmee geef ik aan dat we natuurlijk ook rond deze premieovereenkomst inzicht bieden in de manier waarop we daarmee verder willen omgaan met de hoofdlijnennotitie.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Niet helemaal, want de hoofdlijnennotitie in mei is een notitie op hoofdlijnen, waar we vervolgens in deze Kamer nog menig debat over zullen voeren, beginnend met een brede hoorzitting, een rondetafelgesprek en een proces om te komen tot die brede discussie. Dit zie ik als een premieovereenkomst, als een product dat wij moeten optimaliseren, los van welke plaats het ook krijgt, tenzij wij het helemaal afschaffen. Dus ik vind het van groot belang dat de verdiepingsslag met de sector zal plaatvinden. Ik ga natuurlijk niet over de aansturing van het ambtelijk apparaat, maar de hoogste prioriteit ligt bij de voorbereiding van het wetsvoorstel. Die gesprekken vind ik van cruciaal belang. Ik hoop dat de Staatssecretaris het met mij eens is en dat zij zal toezeggen om daarover met het veld te blijven spreken.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Dat doe ik met liefde, want ik heb er al in bewilligd, bijvoorbeeld richting het ABP en PFZW, dat men ambtelijk echt goed over kan doordenken hoe je nu verder zou kunnen stappen met dit instrument. Dat neemt niet weg dat het echt in een bredere context moet worden geplaatst. Dus ik stel me zo voor dat we daar in mei echt ook weer iets van vinden met zijn allen en dat dit ook een rol zal spelen bij de wetsbehandeling die u net ook hebt genoemd. Dus we krijgen nog een aantal verschillende momenten waarop dit terugkomt. Dat wat de premieovereenkomst betreft.

Dan de vraag hoe het nu precies zit met het onderzoek naar de UFR waarnaar mevrouw Lodders en mevrouw Vermeij specifiek hebben gevraagd. De Nederlandsche Bank heeft de wettelijke verantwoordelijkheid om de rekenrente vast te stellen. Het is daarmee ook de verantwoordelijkheid van de Nederlandsche Bank om te bekijken hoe de Europese UFR voor verzekeraars zich verhoudt tot de UFR voor pensioenfondsen. De uitkomst van het onderzoek van de Nederlandsche Bank zal naar de ministerraad worden gestuurd. Het kabinet zal daarop de uitkomst van de Nederlandsche Bank met een appreciatie van het kabinet aan beide Kamers sturen. Ik heb van de Nederlandsche Bank begrepen dat men ook heel goed kijkt naar expertise op alle fronten, ook vanuit het buitenland. Is het nog steeds de verwachting of de planning dat de UFR in Europa zo rond februari/maart het licht zal zien? Die planning is nog steeds accuraat.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Sorry, de Staatssecretaris gaat over op een ander onderwerp. Ik had bij de premieovereenkomsten ook nog specifiek aandacht gevraagd voor de flexibele rentepercentages. Daarover heb ik haar nog niet gehoord. Komt dat later nog?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Zal ik dat in tweede termijn doen? U had ook nog een vraag gesteld over de termijn van tien jaar.

De **voorzitter**: Dan doen we dat in tweede termijn en gaat u nu verder.

Staatssecretaris **Klijnsma**: De heer Van Weyenberg heeft gevraagd naar het Pensioenfonds Grafische Bedrijven. Ambtelijk is daar twee keer mee gesproken. De standpunten zijn over en weer heel helder. Dat leidt er wat mij betreft ook toe dat we in het wetsvoorstel dat nu aan de orde is, ook extra meegeven dat er nadere voorwaarden moeten worden gesteld aan het aansluitingsbeleid, want dat kan maar helder zijn.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Dat nadere regels moeten worden gesteld, zegt de Staatssecretaris. Daarmee ben ik het eens. Is dat wat haar betreft dan afdoende met dat algemeen pensioenfonds, of zegt zij dat zij over het uitsluitingsbeleid echt nog zelf andere regels gaat aanpassen? Als de pensioenfondsbestuurder lachend in de krant zegt «ach, ik gebruik die verplichtstelling, ik geef mijn fonds een andere naam en dan moet iedereen zijn mond weer houden», dan is dat niet in de geest met wat ik de Staatssecretaris hier vandaag gelukkig ook hoor zeggen.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Wij hebben niet voor niets nadere voorwaarden in het wetsvoorstel APF opgenomen voor het aansluitingsbeleid van bedrijfstakpensioenfondsen. Ik denk dat dat het antwoord is op de vraag van de heer Van Weyenberg. Ik hoop dat dat heel helder is. De heer Ulenbelt heeft gevraagd wat nu precies de gevolgen zijn van de operatie van de ECB en wat wij kunnen doen om die gevolgen zo veel mogelijk te beperken. Helder is dat als er 1.200 miljard aan de economie wordt toegevoegd, dat leidt tot een lagere rente en dus tot lagere dekkingsgraden voor pensioenfondsen. Ik ben er ook glashelder en eerlijk in dat pensioenfondsen met hun vele gespaarde miljarden last hebben van die lage rente. En gelukkig hebben we met dat nieuwe financieel toetsingskader net maatregelen genomen, zodat fondsen beter met dit soort situaties om kunnen gaan; ze kunnen kortingen bijvoorbeeld over tien jaren spreiden waardoor ze daartoe minder snel behoeven over te gaan. Dat is plezierig, maar ik wil niet mooi weer spelen. Het feit dat de rente laag is en blijft, is natuurlijk een punt van aandacht voor pensioenfondsen. Hiermee druk ik me eufemistisch uit.

De heer **Ulenbelt** (SP): Ik heb ook gevraagd of de regering kan en wil aangeven – misschien kan de Staatssecretaris dat niet ter plekke doen – wat dat gaat doen voor de rente. Als die rente extreem daalt, bijvoorbeeld tot nul, vraag ik mij af wat er gebeurt. Dan moeten we toch een noodscenario hebben om ons pensioengeld te beschermen? Is de Staatssecretaris bereid om dat uit te zoeken en daarvoor met voorstellen te komen?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Het is natuurlijk altijd zaak dat pensioenfondsen heel erg goed kijken hoe zaken zich ontwikkelen. Dat doen ze overigens ook. Dit is een stap van de ECB met overigens ook weer repercussies. Dat is gewoon zo. Ik ben oprecht blij dat het ftk nu stevig verankerd is zodat fondsen, indien de rente verder verlaagd zou worden – ik druk me heel voorzichtig uit, want het blijft natuurlijk altijd koffiedik kijken – niet pats-boem met kortingen te maken krijgen. Dat is een groot goed.

Ik kom op een andere vraag van de heer Ulenbelt. Mevrouw Schouten en hij hebben mij inderdaad gevraagd hoe het zit met de tweewoningenregel en de Anw. Dit onderwerp past niet zozeer in de context van de pensioenen, maar wel de AOW ... In mijn brief over dat punt heb ik echt geprobeerd om helder aan te geven dat de tweewoningenregel echt zo is dat, als men samen in één woning woont, men 70% aan AOW behoudt. Daarover kan geen misverstand bestaan. Als een Anw'er gaat «latten» met een AOW'er – mag ik me zo uitdrukken? – geldt voor die AOW'er, anders dan vroeger, dat hij die 70% van zijn uitkering behoudt. Hij gaat dus niet naar 50%. Ik hoop dat iedereen dit nog mee kan krijgen. Voor de Anw'er geldt dat dan niet – dat heb ik ook helder gedeut in die brief – omdat voor de Anw heel andere zaken zouden gaan gelden. De invoering van de tweewoningenregel in de Algemene nabestaandenwet zou er namelijk toe leiden dat minder vaak het recht op die uitkering ontstaat, wat we geen van allen willen. Ik hecht er dus aan dat duidelijk wordt dat voor de Anw'ers de situatie niet verandert en dat de mensen met een AOW-uitkering 70% behouden.

De heer **Ulenbelt** (SP): Begrijpen wij elkaar dan wel goed? Mevrouw Schouten en ik – ik spreek nu ook namens haar, wat overigens een hele eer voor mij is – hadden niet de Anw in het algemeen voor ogen maar wij hadden het geval voor ogen van iemand met een AOW-uitkering en iemand met een Anw-uitkering. Nu doet zich de situatie voor dat, als deze mensen een latrelatie hebben, de AOW'er een zelfstandige is en dat de Anw'er dat niet is. De ene persoon is dus zelfstandige en de andere niet en daardoor verliest hij de uitkering. Dat kan niet. Je bent samen of je leeft apart. Ik verzoek de Staatssecretaris om daar toch nog even naar te kijken, want ik heb het gevoel dat de motie een misverstand heeft opgeroepen. Er staat namelijk «regelen in de Anw», terwijl wij die Anw'er en die AOW'er voor ogen hadden.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Ik begrijp dat de heer Ulenbelt de motie nog een keertje inkleurt, als ik het zo mag uitdrukken, maar ik hecht er zeer aan om te beklemtonen dat de invoering van de tweewoningenregel in de Anw zou leiden tot het minder vaak ontstaan van het recht op die uitkering. Daarbij komt dat het introduceren van die tweewoningenregel ertoe zou kunnen leiden dat nabestaandenuitkeringen te eenvoudig doorlopen. De Anw eindigt nu op het moment dat de Anw-gerechtigde opnieuw een gezamenlijke huishouding gaat voeren. Als gevolg van de tweewoningenregel zou er geen sprake zijn van een gezamenlijke huishouding en de uitkering zou doorlopen. Die consequentie acht ik ongewenst. Ik ben niet voornemens om die tweewoningenregel in de Anw in te voeren, ook niet omdat daarvan een precedentwerking zou kunnen uitgaan met het oog op andere uitkeringsregelingen zoals de bijstand. Dat zou ik echt ongewenst vinden. We houden die regeling dus recht overeind voor de AOW, maar voor de Anw wil ik die niet invoeren.

Ik kom op een andere vraag van de heer Ulenbelt, namelijk die over vergrijsde pensioenfondsen. De heer Ulenbelt verzoekt me om daar nader onderzoek naar te doen, ook op basis van het punt over de mijnwerkers. Ik moet zeggen dat mij op zichzelf geen misstanden bekend zijn inzake de manier waarop de fondsbestuurders omgaan met het feit dat geen nieuwe instroom meer aan de orde is. De Nederlandsche Bank ziet er natuurlijk ook op toe dat alles ordentelijk geregeld wordt, dus ik heb geen behoefte aan nader onderzoek op dit punt.

Ik ga nu in op de periode van tien jaar voor de ingroei, want dan hoeft ik dat niet in tweede instantie te doen. Die periode is voldoende om datgene te doen waarvoor die bedoeld is, namelijk het geleidelijk bewerkstelligen van de ingroei in plaats van het in één keer regelen daarvan. Het voordeel is het sneller opbouwen van massa bij het opstarten. Dan kun je dus echt met meer aan de slag. Als wij een langere periode van tien jaar introdu-

ceerden, zouden er nieuwe ingewikkelde vraagstukken opkomen over verdergaande vormen van risicodeling tussen jong en oud. Daarover hebben we goed gesproken, ook met de grootste concerns in dit land. Zij kunnen met de periode van tien jaar heel goed uit de voeten. Graag wil ik in het kader van de discussie over de toekomst dergelijke vormen van verdergaande risicodeling tussen jong en oud nog eens goed bekijken. Op dit moment is, zoals ik net zei, die periode van tien jaar voldoende, ook voor degenen die daarmee moeten werken.

Ik kom op de flexibele renteperiodes, waar mevrouw Lodders naar vroeg. De rentegevoeligheid wordt gedempt via de mogelijkheid tot geleidelijke toetreding tot het collectief in die periode van tien jaar. Vormen die verdergaan, worden in dit wetsvoorstel niet uitgewerkt. We zijn echter wel in gesprek met de sector over de doorontwikkeling van de premie, overeenkomstig datgene wat is afgesproken. Ook dat hoort in de dialoog thuis. We blijven dat dus wel doen.

Mevrouw Vermeij vroeg naar de pensioenopbouw die je niet meer hebt in de WW. Pensioen is een arbeidsvoorwaarde. Als die arbeidsovereenkomst eindigt, stopt dus de pensioenopbouw. Ik heb mevrouw Vermeij goed verstaan. Zij zegt dat ontzettend belangrijk is dat mensen die in de WW terechtkomen, weten dat zij geen regulier pensioen meer opbouwen maar dat zij wel nabestaandepensioen opbouwen. Degene die in de WW belandt ontvangt informatie over onder andere de pensioenaanspraken, de mogelijkheid tot afkoop en het recht op waardeoverdracht, alsmede over de consequenties van arbeidsongeschiktheid. Diegene ontvangt die informatie vanuit het desbetreffende pensioenfonds. Die informatie is er dus, maar ik wil best nog eens heel goed kijken hoe dat in de praktijk precies werkt. Ik kan me namelijk voorstellen dat dit wel een punt van aandacht is.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Weyenberg, ik hoop dat u mijn vraag stelt.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Als de Staatssecretaris die informatie geeft – dat lijkt mij een mooie toezegging – verzoek ik haar om ook in te gaan op hoe het dan zit met nabestaandepensioen op risicobasis. Er zijn immers ook mensen die denken: ach, ik heb lang betaald, dus het komt wel goed. Als men er echter even tussenuit is, kan dat heel abrupte gevolgen hebben waarvan mensen zich in ieder geval buitengewoon bewust moeten zijn.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Dat brengt mij ertoe om ook bij het UWV goed te verifiëren of het iets doet aan informatieverstrekking op dit punt. Alle mensen krijgen immers een WW-uitkering via het UWV. Het zou daarin wellicht iets kunnen betekenen. En de fondsen moeten op dit punt natuurlijk helderheid verschaffen. Ik ga mij daarin met uw welnemen dus verdiepen.

Mevrouw **Vermeij** (PvdA): Wij horen graag wat de uitkomsten van dat overleg zijn.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Uiteraard. Nu gaan de leden mij vragen wanneer ik die uitkomsten kan doen toekomen. Ik zeg de leden toe dat ik dat voor eind maart 2015 zal doen.

Mevrouw Vermeij vroeg naar de AOW-partnertoeslag, de afkoopsom kleine pensioenen en de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep (CRvB). Ik heb mij voorgenomen om goed in die kwestie te duiken. De Centrale Raad van Beroep zegt namelijk dat de SVB ordentelijk is omgegaan met dit geheel. De achterliggende gedachte van een klein pensioen is volgens de raad echter – dat debat hebben wij ook gevoerd – dat je het kunt benutten, ook als je het afkoopt, op je pensioengerechtigde leeftijd. Ik heb al in de boezem van mijn departement aangegeven dat ik

daar heel goed naar wil kijken, want ook ik ben het eens met dat adagium. Ik weet dat dit waarschijnlijk iets kost en dat ik op zoek zal moeten gaan naar dekking, maar zo is het leven. Ik ga me er ook heel goed in verdiepen in opmaat naar de definitieve uitspraak. Dit was immers de voorlopige uitspraak van de Centrale Raad van Beroep. Ik ga samen met de SVB na hoe we hier een antwoord op kunnen formuleren en laat de leden de uitkomst zo spoedig mogelijk weten. Ook laat ik de leden dan weten of het iets kost en zo ja, hoeveel en op welke wijze ik die kosten meen te dekken. Ik denk dat ik hiermee aan het eind ben gekomen van de beantwoording, maar ik zie dat mevrouw Lodders wil interrumperen.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Volgens mij staat mijn vraag over de algemene maatregel van bestuur in het kader van de waardeoverdracht nog open. Wanneer kan de Kamer die uitwerking verwachten?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Volgende week.

De **voorzitter**: Dat is helder. Daarmee komt er een end aan de eerste termijn van de commissie en de Staatssecretaris. Ik zie dat de leden behoefte hebben aan een tweede termijn. Ik stel een spreektijd van twee minuten per fractie voor. Die is zeer ruim, dus mij lijkt dat de leden daarmee uit de voeten kunnen.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Voorzitter. Ik dank de Staatssecretaris voor haar beantwoording en de toezegging, ook in antwoord op de vraag van mevrouw Vermeij, dat zij uitwerkt wat het gevolg is van werkloosheid voor het pensioen en het nabestaandenpensioen. Ik zie uit naar de uitwerking van het amendement van mevrouw Lodders, de heer Klaver en mij over de waardeoverdracht. Dat amendement om de termijn daarvoor te laten vervallen is volgens mij glashelder.

Met het antwoord op de vraag over de premiedaling bij het ABP en de vraag waarom het kabinet dat geld gewoon in de binnenzak houdt in plaats van dat het dit gewoon uitkeert aan de ambtenaren ben ik – dat zal de Staatssecretaris niet verrassen – echt ongelukkig. Minister Blok is echt een slechte huisbaas die de centrale verwarming niet wil repareren omdat hij nog een debatje heeft over de huurstijging. Ik heb behoefte aan een VAO, want ik had verwacht dat de Staatssecretaris zou zeggen dat dat van die premiedaling gewoon meteen wordt geregeld. Daar hebben de mensen immers recht op en dat heeft de Staatssecretaris ook steeds zelf betoogd. Wat het toekomstdebat betreft heb ik echt gehoopt dat de Staatssecretaris ook haar richting wilde geven, maar ik heb gehoord – ik zal daar niet opnieuw naar vragen – dat zij dat vandaag niet doet. Dat ik dat jammer vind, zal na mijn inbreng geen verrassing zijn.

Tot slot merk ik op dat de Staatssecretaris net niet hard zegt dat zij de deadline voor het voorleggen van dat wetsvoorstel over de premieovereenkomst gaat halen. Dat baart mij enige zorgen. Dat is niet het geval omdat ik niet weet dat haar ambtenaren hard werken en evenmin omdat ik niet weet hoe druk het is met betrekking tot pensioenen. We hebben echter het afgelopen jaar op een «heel aantal» terreinen gezien dat er toch steeds sprake was van vertraging. Dat was het geval ten aanzien van het financieel toetsingskader, de uitwerking van een betere premieovereenkomst en het algemeen pensioenfonds. Ik hoor dan ook graag dat de Staatssecretaris een strakker antwoord geeft, namelijk dit dat die wet op 1 januari volgend jaar echt in werking treedt. Ik snap dat de Staatssecretaris niet over de Kamerbehandeling gaat, maar ik wil dat dat wetsvoorstel voor 1 juli bij de Kamer voorligt.

De heer **Madlener** (PVV): Voorzitter. Ik heb mijn teleurstelling en verontwaardiging al uitgesproken over wat er met de pensioenpremies lijkt te gebeuren. Die lijken niet of onvoldoende te dalen. De Staatssecre-

taris heeft toegezegd om in februari met een goed overzicht te komen, zodat alle Nederlanders kunnen zien waar zij recht op hebben. Het uitgangspunt was dat de premiedaling van niet alleen het ABP maar die van alle pensioenfondsen volledig ten goede zou komen aan de koopkracht voor werknemers.

Heeft de Staatssecretaris er nog steeds vertrouwen in dat het goed komt met die premiedaling? Staat zij nog steeds achter haar toezeggingen en de verwachtingen die zij vorig jaar heeft gewekt ten aanzien van meer koopkracht? Als dat zo is, kunnen we februari afwachten. Zo niet, dan vrees ik dat we andere maatregelen moeten nemen. Ik wil graag dat de Staatssecretaris die vraag alsnog beantwoordt.

De heer **Ulenbelt** (SP): Voorzitter. De berichten zijn dat die premiedaling niet van de grond komt. De Staatssecretaris zegt dat de rente als gevolg van het beleid van de ECB nog verder daalt. De kans op premiedaling wordt dus niet groter. Sterker nog, die wordt alleen maar kleiner. De Staatssecretaris wil niet op mijn suggestie ingaan om die rekenrente te veranderen. Dat heeft niets meer met markten te maken, maar dat heeft alles te maken met kunstmatige rentes die de ECB om monetair-politieke redenen laag houdt. Ik doe een beroep op de Staatssecretaris om, als er naar die rekenrente wordt gekeken, een nieuwe benadering te kiezen ter bescherming van de Nederlandse pensioenen en de Nederlandse fondsen. De Staatssecretaris moet voorkomen dat Nederlandse pensioenfondsen, die 1.200 miljard, een speelbal worden van Europese monetaire politiek. Ik ga de Kamer een uitspraak voorleggen om stappen in die richting te doen. Minister Blok moet die centen inleveren bij de ambtenaren, zodat zij kunnen bepalen wat zij daarmee doen, dus of zij die gebruiken voor pensioen of voor loon. De heer Van Weyenberg gaat daarover vast en zeker een motie indienen en die zal ik steunen als hij daarin zet dat die ambtenaren zelf kunnen bepalen of zij dat geld kunnen inzetten voor loon of voor pensioen.

Mijn laatste opmerking heeft betrekking op de Anw en de AOW. Het was expliciet onze bedoeling dat, als een Anw'er en een AOW'er een latrelatie krijgen, de uitkering van de Anw'er niet wordt afgepakt. De Staatssecretaris heeft duidelijk gemaakt dat zij dat niet wil, dus ik zal de Kamer ook hierover een uitspraak vragen.

De heer **Krol** (50PLUS): Voorzitter. De Staatssecretaris houdt nog erg veel voor zich. Daarom heeft het nauwelijks zin om aanvullende vragen te stellen. Ik kan het repeterende antwoord ook zelf wel bedenken. Evenals de collega van de SP dring ik graag nogmaals aan op de rekenrente en het stuk dat vandaag in Het Financieele Dagblad staat. Wat zou niet kloppen aan dat wat docent Hollanders van Tilburg University en Van Praag van de Universiteit van Amsterdam (UvA) schrijven? Gisteren heeft de Kamer een motie aangenomen om voortaan een andere berekening over de koopkracht van ouderen uit te brengen. Er zal daarbij niet meer slechts worden gekeken naar het leeftijdscohort maar er zal ook worden gekeken naar het geboortecohort. Ik ben bang dat dan weleens duidelijk zou kunnen worden dat deze redenering – die is ook de onze – meer klopt dan de Staatssecretaris tot nu toe heeft willen toegeven.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Voorzitter. Ik dank de Staatssecretaris voor haar antwoorden in eerste termijn.

Met betrekking tot de premies hoorde ik de Staatssecretaris zeggen dat het beeld op dit moment onvolledig is en dat de monitoring waarnaar ik heb gevraagd, naar de Kamer zal worden gestuurd. Ik heb echter nog geen concrete datum gehoord. Ik zou die wel graag in tweede termijn horen.

Over de pensioendialoog gaf de Staatssecretaris aan dat zij niet vooruit wil lopen op het SER-advies. Ik zeg tegen de heer Van Weyenberg dat dit

conform de afspraak is. Dat zijn immers de spelregels die wij met elkaar hebben bedacht ten aanzien van de pensioendialoog. Er zullen enkele ingrediënten zijn waarvoor we vervolgens de richting gaan bepalen. Ik ben wel blij met het antwoord van de Staatssecretaris op mijn vraag of er geen taboes zijn en met de toezegging dat zij niet uit zal blijven gaan van de bestaande instituties. Dat doet mijn fractie zeer veel deugd. Ik dank de Staatssecretaris voor de richting die zij aangeeft voor de premieovereenkomst. De termijn is echt van cruciaal belang; voor 1 januari 2016 moet die wet door beide Kamers behandeld zijn. Ik ga er echt van uit dat de toezegging om het wetsvoorstel rond de zomer van 2015 in te dienen daadwerkelijk gestand wordt gedaan. Ik heb twee vragen gesteld over de premieovereenkomst, namelijk die over de tienjaarstermijn en die over de flexibele rente. Ik blijf de Staatssecretaris verzoeken om dit mee te nemen en hieraan samen met het veld te blijven werken. Het is immers van groot belang dat we meer ruimte geven aan deze premieovereenkomsten om zodoende meer keuzevrijheid te geven aan de pensioendeelnemers en meer flexibiliteit te bieden.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Ik hoorde mevrouw Lodders afgelopen weekend ook in de media uitspreken dat zowel meer persoonlijke pensioenpotjes als het aanpakken van de doorsneepremie als de weg voorwaarts moet worden beschouwd. Klopt dat?

Mevrouw **Lodders** (VVD): Zeker. Dat heeft de heer Van Weyenberg heel goed gelezen. Dat heb ik zojuist herhaald, want dat is ook het standpunt van de VVD. De heer Van Weyenberg was in zijn eerste termijn echter nogal prikkelend in die zin dat we een voorzet moeten doen. We hebben een aantal bouwstenen en we hebben het kabinet opgeroepen om daarmee een hoofdlijnennotitie op te stellen. Die krijgen we in mei en al die bouwstenen dienen daarbij te worden betrokken. Het kan natuurlijk niet zo zijn dat we het debat voeren op grond van slechts enkele rapporten. Die afspraak hebben we met elkaar gemaakt en daar wil ik de Staatssecretaris, het gehele kabinet, graag aan houden.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Dat verdere uitwerking nodig is, ontken ik niet. Dat heb ik zelf ook gezegd. De D66-fractie zegt dat dit twee heel belangrijke richtingen zijn die natuurlijk nog moeten worden uitgewerkt. Ik constateer dat mevrouw Lodders dit namens de VVD doet. Ik had het dus niet gek gevonden – ik had het zelfs gehoopt – als de Staatssecretaris vandaag een dergelijke richting durfde aan te geven.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Afrondend zeg ik tegen de heer Van Weyenberg dat de SER een belangrijke richting voorstelt en dat de Staatssecretaris zegt dat er geen taboes zijn wat de brede pensioendiscussie betreft. Ik heb er dan ook veel vertrouwen in dat dit een zeer serieuze richting zal zijn. Het is immers een belangrijk element.

De heer **Ulenbelt** (SP): Mevrouw Lodders zegt dat er geen taboes zijn wat de bestaande instituties betreft. Wat bedoelt zij daarmee te zeggen? Zegt zij dat zij geen verzekeringsmaatschappijen meer wil op het pensioenvlak? Is dit impliciet een pleidooi voor het afschaffen van pensioenfondsen? Is dit impliciet een pleidooi voor het regelen van pensioenen door werkgevers voor werknemers? Mevrouw Lodders, licht u eens een tipje van uw eigen sluier op.

De **voorzitter**: Ik wijs de leden erop dat dit de tweede termijn is en dat deze brede vraag eerder in de eerste termijn thuishoort dan in de tweede termijn.

Mevrouw **Lodders** (VVD): In eerste termijn heb ik dit ook wel degelijk op deze manier naar voren gebracht. Ik had die interruptie dan ook in eerste termijn van de heer Ulenbelt verwacht, maar die kwam helaas niet. Ik ben dan ook blij met dit moment. Voor de VVD-fractie is van groot belang dat we niet uitgaan van bestaande instituties. Als we dat namelijk zouden doen, hoefden we namelijk geen brede pensioendialoog met elkaar te voeren. Dan zouden we alleen naar het huidige pensioenstelsel hoeven kijken en misschien zouden we wat lichte veranderingen moeten doorvoeren. Voor ons is van groot belang dat er meer keuzevrijheid komt, dat het pensioenstelsel inspeelt op een flexibelere arbeidsmarkt die door ons wordt erkend. Dat zijn allemaal ingrediënten die we erbij moeten betrekken. Daarmee zijn er dus geen taboes en geen bestaande instituties. Denk eens buiten de kaders. Laten we met elkaar die discussie aangaan. Ik daag zeker de heer Ulenbelt daartoe uit.

De heer **Ulenbelt** (SP): Dat is heel heftig. Ik ga daar nu niet op in. Ik raad de Staatssecretaris dan aan om die hoofdlijnennotitie pas over vijf jaar naar de Tweede Kamer te sturen. Zodoende wordt ons in ieder geval voorlopig dat liberale onheil bespaard.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Dat weet je niet.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Voorzitter, mag ik even reageren?

De **voorzitter**: Die opmerking was niet voor u bedoeld, mevrouw Lodders.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Nou, dat weet ik niet. Indirect was dat wel het geval. De heer Ulenbelt pleit ervoor om voorlopig te wachten. Dat kan natuurlijk niet op onze steun rekenen. Wij zien die hoofdlijnenbrief conform de afspraak echt heel graag in mei tegemoet. Ik daag de heer Ulenbelt uit om het debat buiten de bestaande kaders met deze Kamer te voeren.

Voorzitter: Van Weyenberg

Mevrouw **Vermeij** (PvdA): Voorzitter. Dat debat zullen we zeker voeren. Ik vermoed dat dit al in de eerste helft van dit jaar gaat gebeuren. Ik dank de Staatssecretaris voor haar antwoorden en toezeggingen. Ik dank haar dus ook voor haar toezegging dat mensen die onverhoopt werkloos raken, worden geïnformeerd over hun pensioen, hun nabestaandenpensioen en alles wat daarbij komt kijken. Ik dank haar ook voor de toezegging om nog eens heel zorgvuldig te kijken naar de voorlopige uitspraak van de Centrale Raad van Beroep. Het kan niet zo zijn dat de afkoop van kleine pensioenen interfereert met een AOW-partnertoeslag. Dat is het standpunt van de Partij van de Arbeid. Ik kom op het grotere debat over de premies, de premieverlaging en de doorwerking in het al dan niet hogere inkomen. Ik verwijst de Staatssecretaris naar haar brief die we in december 2013 hebben gekregen. Daarin staan expliciet een aantal paragrafen over het ABP. Die paragrafen hebben uiteraard betrekking op premieverlaging en dus niet op de daaropvolgende onderhandeling. Die zijn echter wel met die notie geschreven, namelijk die van «practise what you preach» ofwel «overheid, geef het voorbeeld». Ik hoop dan ook zeer – we doen dat maar via de regering, zeg ik als lid van de Partij van de Arbeid – dat daaraan gehoor wordt gegeven. Dat staat immers niet voor niets in de brief van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer.

Voorzitter: Vermeij

De **voorzitter**: De Staatssecretaris kan direct antwoorden.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun bijdrage in tweede termijn. De leden hebben nog een paar vragen gesteld. Ik denk dat het goed is om nogmaals te melden – alle leden zijn hierop namelijk ingegaan – dat glashelder is dat het kabinet, bij monde van Minister Blok, enige loon- of pensioenruimte – zo u wilt – in de achterzak heeft. Dat is gewoon glashelder. Daarom is het ook heel goed dat mevrouw Vermeij zegt: *practise what you preach*. Het is inderdaad een soort van «adel verplicht», als ik me zo mag uitdrukken. Dat geldt ook voor het kabinet. Ik denk dan ook dat datgene wat hedenochtend is gewisseld – dat hoef ik niet eens mee te nemen naar mijn collega – door Minister Blok is gehoord. De heer Ulenbelt – dat geldt overigens voor alle leden van de commissie – beklemtoont dat dit thuishoort aan de onderhandelingstafel over de cao, maar iedereen weet dus van tevoren wat er aan inzet zou kunnen zijn. Dat is gewoon heel helder. Ik heb overigens een stelletje vrolijke medewerkers – ja, jongens en meisje! – want deze maand was er al een kleine meevaller. Ik kom op de dialoog en mijn visie daarop. Ik zeg nogmaals dat ik mijn visie daarop echt nog voor me wil houden. Het zou immers niet netjes zijn als ik alleen op basis van het SER-advies – dat is overigens een heel belangrijk onderdeel – preludeerde op dat wat we in mei zouden willen doen. Ik vind dat «*comme il faut*», dus ik ga keurig de pen hanteren en de commissie hoort in mei van me.

De heer **Van Weyenberg** (D66): De Staatssecretaris maakt er een beetje een grapje van.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Nee.

De heer **Van Weyenberg** (D66): Zij zegt: er is wel wat koopkrachtstijging geweest. Dat klopt, die werknemerspremie is terug. Maar het is heel simpel: de Staatssecretaris moet toch gewoon bevestigen dat per 1 januari de werkgeverspremie daalt en dat, in tegenstelling tot al haar teksten over het belang van premiedaling voor werknemers, mensen bij de waterschappen per 1 januari ook dat deel gewoon op hun rekening krijgen – ze zien dat ongeveer nu op hun loonstrookje staan – maar dat je, als je bij de rijksoverheid werkt, daarop moet wachten tot dit kabinet een nieuwe cao sluit en wie weet wanneer dat gaat gebeuren. De Staatssecretaris verwijst naar Minister Blok. Ik hoop dat zij hem meegeeft dat in ieder geval mijn fractie vindt dat dit daar niets mee te maken heeft: *practise what you preach*. Het kabinet moet niet op dat geld blijven zitten.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Waarvan akte.

Ik kom op de premieovereenkomst. In eerste termijn heb ik gezegd dat ik mijn uiterste best zal doen om dat wetsvoorstel voor 1 juli aan de Tweede Kamer voor te leggen. Dat ga ik dan ook doen. Ik hecht er echter heel erg aan om toch nog eens te melden dat er in de afgelopen twee jaar inderdaad een aantal wetsvoorstellen is afgehandeld. Misschien is de perceptie van leden van deze commissie dat er sprake was van enige vertraging. Ik moet dan ook het voortraject van al die wetsvoorstellen schetsen. Gedurende al die jaren zaten ze in pijplijnen, als ik me zo mag uitdrukken, maar ze zijn nu wel afgehandeld. Dat gebeurde mede dankzij de inbreng van beide Kamers. Laat ik ook eens zeggen dat ik daar heel blij mee ben. Als er een wetsvoorstel aan de orde is, blijft er altijd sprake van een gezamenlijke actie. De Kamer en ik hechten er heel erg aan dat er ook goed met het veld wordt opgetrokken. Dat vergt echter ook tijd en ik vind dat we daar minutieus mee om moeten gaan. En toch wil ik mijn uiterste

best doen om het wetsvoorstel over de premieovereenkomst op 1 juli aan de Tweede Kamer voor te leggen, al vergt dat iets van mijn mensen, van mij en van de interactie tussen mij en de rest van de wereld. Denk hierbij ook aan de Raad van State en uiteraard het kabinet.

Ik vind het een beetje flauw dat gezegd wordt dat wetsvoorstellen altijd met enige vertraging bij de Kamer belanden, want we hebben de afgelopen twee jaar heel veel werk verzet en ook nu ligt er nog een groot aantal wetsvoorstellen voor bij de Tweede Kamer en de Eerste Kamer. Kortom, er gebeurt heel veel.

Mevrouw **Lodders** (VVD): Ik hoor de reactie van de Staatssecretaris. De Kamer gaat uit van ontvangst van het wetsvoorstel op uiterlijk 1 juli 2015. Misschien kunnen we afspreken dat, mocht blijken dat die termijn niet gehaald wordt, de Kamer daarover vóór 1 juni 2015 wordt geïnformeerd, zodat zij haar prioriteiten kan stellen. Ik zeg nogmaals dat mijn fractie er echt aan hecht dat de wet ingaat per 1 januari 2016.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Ik heb dit goed verstaan en zal ervoor zorgen dat die informatie dan bij de Tweede Kamer komt. Ik hoop echter dat dit niet hoeft, dus dat het wetsvoorstel op uiterlijk 1 juli 2015 bij de Kamer voorligt.

De heer Madlener is nog een keer op de premies ingegaan. Van zijn opmerkingen heb ik wederom kennisgenomen.

De heer **Madlener** (PVV): Ik heb een serieuze vraag gesteld en ik wil graag een serieus antwoord daarop. Ik heb gevraagd of de Staatssecretaris het vertrouwen nog heeft dat die premieverlaging de werknemers toekomt. Ik hoor de Staatssecretaris over het ABP zeggen dat ze nog wel vertrouwen heeft. De regering heeft echter niet alleen ambtenaren opgezadeld met een veel slechter pensioen, maar zij heeft bijna alle werkende Nederlanders daarmee opgezadeld. Alle werkende Nederlanders hebben dan ook recht op die premie. Dat is immers een secundaire arbeidsvoorwaarde. Mijn vraag blijft dus staan. We hebben alle publicaties in de krant kunnen lezen. Ik vraag nogmaals of de Staatssecretaris er nog vertrouwen in heeft dat die koopkrachtstijging en die premiedalingen tot stand komen.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Dat blijkt gewoon uit de ontwikkelingen tot nu toe. De grootste fondsen hebben de premies echt laten dalen. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor PFZW, waarbij heel veel Nederlanders zijn aangesloten. Wat dat aangaat, heb ik er dus vertrouwen in.

De Nederlandsche Bank stelt de monitor samen en ik ga ervan uit dat de Kamer die voor 1 maart ontvangt. Mevrouw Lodders vroeg daarnaar.

De heer Ulenbelt vraagt in de context van Europa of ik toch nog eens wil kijken naar de rekenrente. Dat wil ik op dit moment niet doen. We hebben immers niet voor niets heel veel uren over het ftk gesproken en dat is nu door beide Kamers aangenomen.

Mevrouw Vermeij refereerde aan mijn brief en zei: practise what you preach. Daarop ben ik al ingegaan.

De **voorzitter**: Hiermee komt een eind aan de beraadslagingen over pensioenonderwerpen. Ik lees de toezeggingen voor. Ik verzoek de leden en de Staatssecretaris om goed te luisteren.

- Voor 1 maart gaat de monitor van De Nederlandsche Bank naar de Tweede Kamer. Die heeft betrekking op de mate van premiedaling in het kader van het voorstel van Witteveen.
- De Staatssecretaris zal een stand-van-zakenbrief sturen waarin zij ingaat op de nog lopende onderhandelingen over premieverlaging.

De heer **Madlener** (PVV): De Staatssecretaris zal ook aangeven of de mate van premiedaling overeenkomt met de werkelijke premiedaling, zowel aan

werknemers- als aan werkgeverskant. Het is immers een secundaire arbeidsvoorwaarde.

De **voorzitter**: Ik heb de door mij voorgelezen toezegging genoteerd en handhaaf die.

- De Kamer ontvangt het wetsvoorstel over collectieve premieovereenkomsten in principe voor 1 juli 2015.

Mevrouw **Lodders** (VVD): En anders komt er de aanvulling dat we vóór 1 juni 2015 geïnformeerd worden, zodat de Kamer nadere prioriteiten kan stellen. Dat hoorde ik de Staatssecretaris in tweede termijn zeggen.

De **voorzitter**: Ja, ik voeg dat aan die toezegging toe.

- De Staatssecretaris komt voor eind maart terug op de vraag of en zo ja, hoe informatie over pensioenopbouw bij de WW-uitkering is geregeld. Ook het nabestaandenpensioen wordt daarin meegenomen. Er zal ook worden gekeken naar nabestaandenpensioen op risicobasis.

Er is om een VAO aangevraagd. De eerste spreker zal de heer Van Weyenberg zijn.

Ik dank de leden, de Staatssecretaris en haar medewerkers, de mensen op de publieke tribune en wens iedereen een goede dag toe.

Sluiting 12.35 uur.

Volledige Agenda

1. Aanbieding van het advies van de SER «Instemmingsrecht OR inzake arbeidsvoorwaarde pensioen»

Kamerstuk 33182-56 – Brief regering d.d. 14-10-2014

Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma

2. Afschrift brief aan de provinciale staten van Limburg naar aanleiding van een door hen ontvangen brief over de overdracht van pensioenen van mijnwerkers in de fondsen van AMF en BFM naar Aegon

Brief regering d.d. 03-11-2014

Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma

3. Antwoorden op vragen van de commissie over het verslag van een schriftelijk overleg inzake het Ontwerpbesluit houdende wijziging van het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling in verband met uitvoering van het nettopensioen en de waarborg voor fiscale hygiëne van het nettopensioen

Kamerstuk 33863-32 – Brief regering d.d. 14-11-2014

Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma

4. Geactualiseerde planning pensioenonderwerpen

Kamerstuk 32043-231 – Brief regering d.d. 18-11-2014

Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma

5. Reactie op een brief van dhr V. over gang van zaken bij overgang pensioenfonds Psychotechniek naar Delta Lloyd

Brief regering d.d. 21-11-2014

Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma

6. Reactie op de motie van de leden Schouten en Ulenbelt over welke consequenties de toepassing van de twee-woningen-regel, overeenkomstig de AOW, in de Anw heeft

Kamerstuk 33853-16 – Brief regering d.d. 24-11-2014

Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma

7. *Voortgang verkenning inzet pensioen voor aflossing woningschuld*
Kamerstuk 32043-233 – Brief regering d.d. 28-11-2014
Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma
8. *Aansluitingsbeleid Pensioenfonds voor de Grafische Bedrijven*
Kamerstuk 32043-237 – Brief regering d.d. 01-12-2014
Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma
9. *Stichting Pensioenfonds Alcatel-Lucent*
Kamerstuk 32043-232 – Brief regering d.d. 01-12-2014
Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma
10. *Reactie van De Nederlandsche Bank (DNB) op het verzoek om af te zien van toepassing van de zogenoemde bijdrage aan hersteleis op de vaststelling van de pensioenpremies voor het jaar 2015 (Motie van de leden Van Weyenberg en Lodders Kamerstuk 33972, nr. 42) en rectificatie omwille van de zorgvuldigheid van een eerdere berekening van de generatie-effecten van de motie van het lid Van Haersma Buma (Kamerstuk 34000, nr. 9)*
Kamerstuk 33972-55 – Brief regering d.d. 04-12-2014
Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma
11. *CPB-doorrekening wijzigingen rondom pensioenen*
Kamerstuk 32043-234 – Brief regering d.d. 05-12-2014
Minister van Economische Zaken, H.G.J.
12. *Aanbieding van de hoofdlijnennota «Optimalisering wettelijk kader voor premieovereenkomsten»*
Kamerstuk 32043-240 – Brief regering d.d. 20-12-2014
Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma
13. *Afschrift brief aan de Eerste Kamer over de reactie van De Nederlandsche Bank op het verzoek tot uitstel van de per 1 januari 2015 voorziene wijziging van de ultimate forward rate voor Nederlandse pensioenfonds*
Brief regering d.d. 22-12-2014
Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma
14. *Aanbieding Voortgangsrapportage De Nationale Pensioendialoog*
Kamerstuk 32043-241 – Brief regering d.d. 19-01-2015
Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma
15. *Verlenging van de vrijwillige voortzetting bij het pensioenfonds ABP*
Kamerstuk 32043-242 – Brief regering d.d. 23-01-2015
Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, J. Klijnsma